

**SOCIALISMUL
PROLETAR
AL LUI K. MARX**

TEORIE

Proletari din toate țările, uniți-vă!

SOCIALISMUL PROLETAR AL LUI KARL MARX

TEORIE

ŞAHBAN MAMMAEV

2021

TRADUCERE
COMUNISM ŞTIINŢIFIC

2025

Pe parcursul ultimelor câtorva secole, oamenii au creat multe concepții despre societatea capitalistă: de la socialismul utopic al lui Saint-Simon și Fourier, la așa-numitul „socialism prusac”. Din această mare varietate de „socialisme”, doar socialismul proletar al lui Marx este capabil să-și confirme caracterul științific, deoarece demonstrează necesitatea tranziției de la formațiunea capitalistă la cea comunistă cu o precizie matematică, rigoare logică și claritate descriptivă. În această lucrare teoretică, autorul realizează o analiză marxistă riguroasă a unei astfel de perioade de tranziție, care este socialismul proletar, începând analiza sa cu capitalismul ca punct de plecare și terminând cu legile tranziției de la capitalism la comunism, fără a se limita prin declarații și scheme apriorice.

— Editura revistei web Știința Marxistă
(Наука Марксизм)

Pentru reînnoirea aparatului nostru de stat trebuie, cu orice preț, să ne punem drept sarcină: în primul rând — să învățăm, în al doilea rând — să învățăm, și în al treilea rând — să învățăm, iar după aceea să urmărim ca știința să nu rămână, la noi, literă moartă sau o frază la modă (ceea ce — de ce să ne ascundem? — se întâmplă la noi foarte des), ca știința să ne între cu adevărat în sânge, să devină într-adevăr și pe de-a-ntregul un element component al vieții de toate zilele.

— V.I. Lenin. Mai bine mai puțin, dar
mai bine

Marxist-leniniștii interpretează dezvoltarea creativă a marxism-leninismului nu ca o negare a fundamentelor sale, ci ca o îmbogățire a teoriei sale cu concluzii și teze noi, extrase din experiența luptei clasei muncitoare și din dezvoltarea științelor.

— E. Hodja. Despre situația
internațională și sarcinile partidului

CȘ

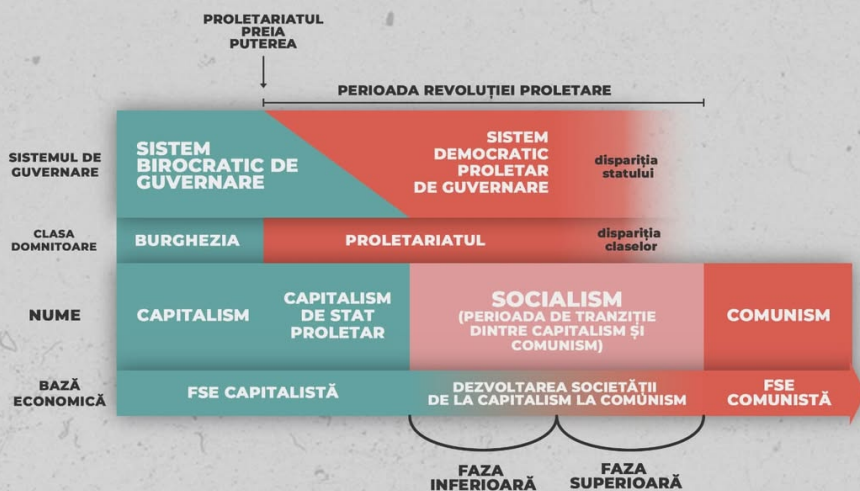

Figura 1: Etapele revoluției proletare.

Cuprins

1	Introducere	5
2	Capitalismul ca punct de plecare	7
3	Premisele tehnico-materiale ale comunismului	19
4	Revoluția proletară	23
5	Socialism proletar sau kautskism?	25
6	Revoluția socialistă și legitățile sale	32
6.1	Legea obiectivă a revoluției socialiste în domeniul economic . .	32
6.2	Legea obiectivă a revoluției socialiste în domeniul construcției de stat	35
7	Cu privire la problema etapelor de dezvoltare a comunismului	41
8	Caracterul proprietății sub socialism	49
9	Concluzie	54

Capitolul 1

Introducere

În ciuda interesului crescând al muncitorilor ruși pentru marxism și existența lui într-o formă embrionară, cum ar fi cercurile marxiste, definiția corectă și o înțelegere științifică a esenței socialismului și comunismului, care sunt de cea mai mare importanță în marxism, rămâne o problemă nerezolvată. Această problemă este legată de nivelul insuficient de înțelegere marxistă în rândul susținătorilor, care îi conduce pe mulți dintre ei pe calea revizionismului, pe calea unei înțelegeri vulgare și primitive a socialismului și comunismului. Oamenii cu o astfel de viziune asupra lumii pun bazele popularității populiștilor burghezi, care promovează „socialismul reînnoit”, „socialismul nou”, „socialismul de piață” și așa mai departe.

Când F. Engels scria faimoasa sa lucrare „Principiile comunismului” (teze pregătitoare pentru „Manifestul Partidului Comunist”), a avut cu el o schiță a programului Ligii Comuniste trimisă de la Londra. Și în această schiță putem găsi aceste cuvinte extrem de relevante și absolut corecte:

„Termenul de «socialism» este atât de vag încât toți inventatorii reformelor în închisori, fondatorii azilelor, spitalelor și cantinelor ieftine pot fi considerați socialiști. Și deoarece cuvântul «socialism», în esență, nu exprimă niciun concept concret și poate însemna totul și nimic în același timp, toți oamenii cu capul gol care vorbesc despre iubirea universală încearcă să se ascundă sub steagul său, la fel și toți oamenii care ar dori cu pasiune să facă ceva, dar nu pot să acționeze.”

— F. Engels. *Adresă a Sălii Poporului
Ligii celor Drepti către Ligă, februarie
1847*

Pentru a ne despărți de masa vagă a socialiștilor, este necesar să avem o înțelegere corectă științific a dezvoltării sociale, legile acestei dezvoltări și să fim capabili să aplicăm aceste legi pentru a construi societatea comunistă. Tendința larg răspândită de unire cu această masă vagă, numită „stânga”, este una dintre manifestările analfabetismului marxist, numită „unitatea de stânga”. Tactica cu adevărat comunistă nu este să ne unim cu totul și cu toată lumea, pentru tot ceea ce este bun împotriva a tot ceea ce este rău, dar lucrând în rândul maselor largi ale clasei muncitoare (aproximativ 70 de milioane de proletari numai în Rusia) pe baza unui program științific clar.

F. Engels scria într-o scrisoare către Bebel la 20 iunie 1873:

„După părerea noastră — confirmată de o practică îndelungată —, tactica justă în propagandă nu este de a scoate de sub influența adversarului câțiva oameni sau grupuri de oameni, ci de a acționa asupra maselor largi, încă neangajate. Un novice scos din starea de înapoiere valorează mai mult decât zece transfugi lassalleeni, care aduc întotdeauna în partid elementele orientării lor greșite.”¹

Comuniștii trebuie să înțeleagă că se află în afara coordonatelor sociologiei burgheze, în afara diviziunii ideologice dintre stânga și dreapta și că comuniștii exprimă interesele de clasă ale proletariatului într-un mod științific.

Vorbind despre socialism, este important să înțelegem că nu există un *socialism abstract unic*, ci există o *grămadă de socialisme diferite*, pe care Marx le-a împărțit pe clase în trei forme ideologice și una științifică. Primele includ socialisme reacționare, conservatoare și utopice, în timp ce singura formă științifică a socialismului este cea proletară. Cea mai comună formă dintre primele trei este socialismul conservator sau burghez, care se implementează practic în toate țările burgheze moderne, concomitent cu reglementarea de stat a economiei capitaliste. Dar acest socialism burghez se opune direct socialismului proletar, a cărui esență ne propunem să o descoperim în această broșură. Problema constă și în faptul că socialismul burghez *poate pretinde a fi (adică se poate deghiza în) socialism proletar* și toți cei care studiază marxismul trebuie să fie capabili să distingă cu precizie aceste două socialisme.

¹ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 33, p. 533.

Capitolul 2

Capitalismul ca punct de plecare

Capitalismul, așa cum arată viața și așa cum a fost descris de Marx, nu a eliminat și nu a putut elimina clasele și opresiunea de clasă, oricât de mult s-au străduit lacheii capitalului pentru a convinge oamenii că nu mai există clase și că trăim într-o așa-numită „societate postindustrială”.

Capitalismul este al treilea mod de producție, după sclavagism și feudalism, bazat pe antagonismul de clasă: singura diferență este că a introdus clase noi în locul celor vechi. De ce societatea de după capitalism nu ar trebui să se dezvolte în același mod? De ce să nu existe o duzină de formațiuni în care unele clase sunt înlocuite cu altele (ca un fel de mecanism permanent), așa cum clasele capitaliste le-au înlocuit pe cele feudale, iar clasele feudale le-au înlocuit pe cele sclavagiste? De ce ar trebui să existe o societate fără clase? Și de ce nu a venit imediat după modul de producție sclavagist sau măcar după modul feudal? Fiecare comunist trebuie să știe răspunsul la aceste întrebări.

Modul de producție feudal s-a dezintegrat sub impactul dezvoltării producției de mărfuri, dezvoltării schimbului și comerțului, dezvoltării navigației și industriei. Organizarea feudală a producției — fie la oraș, fie la țară — nu putea satisface nevoile care au crescut sub influența dezvoltării producției de mărfuri, nu putea satisface noua cerere; acele nevoi nu puteau fi satisfăcute nici de o manufactură mai productivă, în cadrul căreia exista o diviziune a muncii, dar în care se foloseau mașini manuale. Rezolvarea problemei a fost Revoluția Industrială din secolele XVIII–XIX, care a înlocuit manufactura cu producția mecanizată și a lansat industria pe scară largă, ceea ce a dus la formarea unei piețe mondiale și a extins diviziunea muncii, de la li-

mitele întreprinderilor individuale la scară globală și, prin urmare a conectat producția mondială într-un singur întreg (ceea ce înseamnă distrugerea cosmopolită a rădăcinilor naționale ale industriei). Industria pe scară largă era în expansiune și în același timp se dezvoltau căi de comunicație și transport (în special navigație), care au devenit teren fertil pentru dezvoltarea comerțului, în special a celui internațional. Sub influența tuturor acestor factori s-a dezvoltat o nouă clasă socială — burghezia, care concentra toate mijloacele de producție, toate capitalurile în mâinile sale și, prin urmare, a împins toate celelalte clase în afara scenei istoriei, astfel transformându-le în clase ale trecutului, distrugând terenul de sub picioarele lor, a distrus toate rânduilele patriarhale și feudale. Desigur, odată cu evoluțiile economice atât de graduale ale burgheziei, ea a obținut treptat și victorii politice. În plus, pe măsură ce s-a dezvoltat, burghezia a reconstruit ideile predominante în societate după propriile maniere și a stabilit, ca principiu primordial, libertatea proprietății private și a exploatării, care a devenit acum deschisă, nerușinată și directă, față de exploatarea din trecut, care era învăluită de iluzii religioase și politice.

Bazele economice ale modului de producție burghez au început să se dezvolte în sânul feudalismului. La un anumit stadiu de dezvoltare, fundamentele economice, și anume noul mod de gestionare a forțelor de producție, au intrat în conflict cu relațiile de proprietate feudale predominante. Acestea din urmă au devenit cătușe pentru dezvoltarea noilor forțe de producție și, prin urmare, au fost distruse, învinse, iar ca și consecință dictatura economică și politică a burgheziei a fost instaurată. Cu toate acestea, odată cu instaurarea sistemului burghez, a ieșit la iveală discrepanța dintre relațiile de proprietate burgheze însele și forțele lor de producție.

Alături de burghezie, o altă clasă a modului de producție burghez apare — proletariatul. Burghezia și proletariatul (clasa muncitoare) sunt două clase antagoniste, codependente și care se exclud reciproc în același timp. Nu există burghezie fără proletariat și nici proletariat fără burghezie. În timp ce burghezia concentrează în mâinile sale întreaga masă a mijloacelor de producție, proletariatul este lipsit de ele. Proletarul (muncitorul) nu are decât propria sa forță de muncă, pe care este forțat să o vândă capitalistului. Capitalistul angajează proletarii cumpărându-le forța de muncă. Cu toate acestea, lucrurile nu se termină prin cumpărarea forței de muncă — muncitorul lucrează pentru capitalist dincolo de crearea valorii proprii forțe de muncă, creând plusvaloare pentru cel din urmă: așa este exploatarea muncitorilor de către capitaliști. Proletarul este definit prin însuși faptul că produce plusvaloare, iar capitalistul este definit prin însușirea de către acesta a plusvalorii²

² În societatea de astăzi, majoritatea oamenilor sunt proletari — angajați, fie ei la sector

După cum putem vedea, modul de producție capitalist începe cu organizarea producției: prin combinarea mijloacelor de producție cu forța de muncă pentru a extrage plusvaloarea. În continuare, avem lupta concurențială între capitaliști pentru piețe (iar rezultatul acestei lupte depinde de dezvoltarea tehnologiei), asupra productivității muncii etc. Pentru a supraviețui și câștiga în lupta concurențială, capitaliștii sunt nevoiți să-și îmbunătățească tehnologia, să obțină o creștere a productivității muncii — de aceea burghezia are un efect revoluționar asupra dezvoltării forțelor de producție.

„Burghezia a creat, în cursul dominației ei de clasă, care datează abia de o sută de ani, mult mai multe și mai uriașe forțe de producție decât toate generațiile trecute laolaltă. Subjugarea forțelor naturii, mașinismul, aplicarea chimiei în industrie și agricultură, navigația cu aburi, căile ferate, telegraful electric, desțelenirea unor întregi continente, fluvii făcute navigabile, populații întregi ieșite ca din pământ — care dintre secolele trecute ar fi putut să bănuiască că în sânul muncii sociale dormitau astfel de forțe de producție!”³.

— K. Marx, F. Engels. *Manifestul Partidului Comunist*

Muncitorii exploatați încep lupta împotriva exploatării individual, spontan. Ei nu au nicio coeziune în lupta împotriva exploatării la început, dar burghezia îi unește în lupta sa împotriva dominației feudale și mai departe împotriva rămășițelor feudale. Totuși, proletariatul se dezvoltă și el odată

privat, fie la stat (drept capitalist colectiv). Muncitorii din fabrică, profesorii, frizerii, doctorii, programatorii, șoferii de taxi, în general toți cei care sunt angajați, fie ei de stat sau de sector privat, și produc supraprodus pentru capitaliști.

„Producția capitalistă nu este numai producție de marfă; ea este, în esență, producție de plusvaloare. Muncitorul nu produce pentru sine, ci pentru capital. Nu mai e deci suficient ca el să producă în general. El trebuie să producă plusvaloare. Productiv este numai muncitorul care produce plusvaloare pentru capitalist, adică muncitorul care servește la autovalorificarea capitalului. Astfel, un învățător — dacă ne este permis să luăm un exemplu din afara sferei producției materiale — este muncitor productiv nu fiindcă îi învață pe copii, ci fiindcă muncește până la epuizare pentru a-l îmbogăți pe întreprinzător. Faptul că acesta din urmă și-a investit capitalul într-o fabrică de învățătură în loc să-l investească într-o fabrică de cârnați nu schimbă nimic. Noțiunea de muncitor productiv cuprinde, prin urmare, nu numai o relație între activitate și efectul ei util, între muncitor și produsul muncii lui, ci și o relație socială specifică, o relație de producție istoricește apărută, relație care face din muncitor un mijloc direct de valorificare a capitalului. A fi muncitor productiv nu este deci o fericire, ci o nenorocire” (K. Marx. *Capitalul*, vol. 1 — K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 23, p. 514).

³ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 4, pp. 470–471.

cu dezvoltarea industriei: crește numeric. Interesele diferiților proletari încep să coincidă. Crizele inevitabile cauzate de capitalism au lovit salariile muncitorilor și acest lucru duce la faptul că muncitorii încep să lupte împreună pentru a-și proteja interesele economice. Obțin victorii. Creșterea industriei întărește legătura dintre muncitorii din diferite regiuni și națiuni. Doar o astfel de conexiune face posibil ca proletariatul să-și realizeze interesele de clasă și, prin urmare, duce la o luptă de clasă (politică) a muncitorilor împotriva burgheziei. Aceasta înseamnă organizarea proletariatului într-o clasă, într-un partid politic.

Până la apariția capitalismului, producătorii au fost împrăștiați, izolați din cauza nivelului corespunzător al dezvoltării forțelor de producție și al diviziunii sociale a muncii. Aceasta a fost rădăcina proprietății private, însușirea privată (individuală, izolată) a roadelor muncii. Organizarea capitalistă a muncii și Revoluția Industrială (un nou nivel de dezvoltare a forțelor de producție) a dus la asocierea producătorilor, la faptul că producătorii (muncitori moderni, proletari) au început să producă numai în comun, colectiv. Cu toate acestea, proprietatea privată, însușirea privată, a fost păstrată. Munca a dobândit un caracter cooperativ (social), dar însușirea roadelor sale, la fel ca în zilele producției private (înainte de capitalism), a rămas privată. Aceasta este principala contradicție a capitalismului și, în același timp, premisa principală a unui nou mod de producție comunist, în care caracterul însușirii roadelor muncii este social, colectiv, adică corespunde caracterului social al producției.

Însăși natura muncii cooperative (sociale) implică o funcție specifică a capitalului, funcția de supraveghere și gestionare. În același timp, aceasta din urmă este funcția de exploatare a muncii sociale.

De îndată ce creșterea capitalului atinge pragul minim la care numai producția capitalistă este posibilă (împreună cu natura cooperativă a muncii), proprietarul capitalului (burghezul) *este eliberat de munca fizică* și este angajat în muncă mintală, și anume: *munca de supraveghere și gestionare*. Cu dezvoltarea capitalismului, socializarea muncii depășește granițele regionale și naționale, atinge proporții uriașe și acoperă producția mondială. Aceasta din urmă se realizează grație sistemului de credit capitalist, despre care vă voi spune puțin mai jos. În același timp, *capitalistul transferă deja funcțiile de supraveghere și conducere unei categorii speciale de angajați* (aceștia sunt manageri, supraveghetori, directori etc.). Aceștia din urmă nu sunt proletari, pentru că nu produc plusvaloare, ci își câștigă existența din plusvaloarea însușită de capitalist. Acești muncitori sunt *capitaliști angajați* (cu alte cuvinte, capitaliști funcționari), pentru că sunt înzestrați de proprietarul-capitalist cu o parte a funcțiilor lui, în timp ce acesta din urmă devine un *rentier*, adică un capitalist care trăiește din venitul întreprinderii (adică din roadele muncii

lucrătorilor acesteia), dar nu este deloc implicat în această operațiune⁴. Un astfel de capitalist, ca funcționar, a devenit inutil pentru producție și este pur parazitar, sugând tot sângele proletarilor. Din moment ce statul burghez este un capitalist colectiv, există și o categorie specială de salariați (capitaliști salariați) — funcționari care îndeplinesc funcțiile de supraveghere și gestionare. Venitul antreprenorial aici este bugetul de stat, care se formează, printre altele, datorită însușirii plusvalorii proletarilor de către stat...⁵

Voi remarca ceva important pentru continuarea șirului de idei. În „Capitalul”, Marx a descoperit inerentul caracter dublu al sistemului de credit capitalist. Pe de o parte, creditul dezvoltă modul capitalist de exploatare într-un sistem de speculă și fraudă pură. Deoarece o parte semnificativă a capitalului social este utilizată de cei ce nu sunt proprietari și activitatea antreprenorială este construită în acest caz într-un mod complet diferit, în măsura în care procesul de reproducere aici este adus la extrem într-un ritm

⁴ Acest lucru a fost descris detaliat în „Capitalul”, de Karl Marx, în particular în capitoulul 11 al volumului I și în volumul III.

⁵ „Un capitalist este unul dintre reprezentanții clasei dominante (burghezia), care deține mijloacele de producție în proprietatea sa și există prin exploatarea muncii salariate, câștigurile provenind din extragerea plusvalorii. Partea «colectivă» înseamnă că întregul stat, în ansamblu, reprezintă un capitalist, dar niciun organ al statului, nicio întreprindere de stat, spre deosebire de un proprietar privat, nu are putere exclusivă și cuprinzătoare asupra obiectelor aflate sub jurisdicția sa directă. Dacă un proprietar privat poate dispune, după bunul său plac, de lucrurile care îi aparțin, atunci o instituție sau întreprindere de stat, fiind o entitate juridică independentă, este ghidată de dictatele organelor superioare ale statului. Aceasta înseamnă că obiectele de proprietate în astfel de cazuri nu sunt gestionate de o singură persoană specifică (o întreprindere sau instituție separată ca entitate juridică), ci de mai multe persoane care se află într-o relație de subordonare birocratică (ierarhie). Astfel, subiectul proprietății capitaliste de stat are multe fețe. Acum să comparăm criteriile capitalistului cu capacitățile statului:

1. Capitalistul deține mijloacele de producție. Le deține statul? Desigur. Altfel, nu ar exista diverse întreprinderi de stat care să vândă mărfuri la fel ca cele private.
2. Capitalistul angajează muncitori, le cumpără forța de muncă. O face statul? Da. Altfel, toate întreprinderile de stat ar produce «mărfuri» într-un mod magic, fără oameni.
3. Capitalistul are câștiguri sub formă de plusvaloare. Are statul câștiguri? Prin urmare, dacă acesta achiziționează forță de muncă, dar are și venituri care completează bugetul de stat, atunci profitul provine din exploatare, din însușirea plusvalorii, altfel «adevărații» marxiști autointitulați vor trebui să respingă teoria valorii-muncă.

Astfel, afirmația că statul este un capitalist, dar unul colectiv, este destul de logică. Și acest lucru este cel mai evident în cadrul capitalismului monopolist de stat, fie el burghez sau proletar” (G. Magomedov. *Statul ca și capitalist*. VK, 21 ianuarie 2021).

acelerat, astfel creditul se dovedește a fi pârghie principală a supraproducției și speculei, adică sparge cătușele forțelor de producție (relațiile capitaliste de producție). Pe de altă parte, sistemul de credit *este o formă de tranziție de la capitalism la comunism*. Acest punct este semnificativ pentru noi.

Sistemul de credit, care contribuie la expansiunea colosală a producției, legând întreaga lume într-un singur sistem capitalist, duce la apariția unor astfel de întreprinderi care nu erau posibile pentru capitalul individual (în industrie, căi ferate, transport etc.): *societăți pe acțiuni și fabrici cooperative*.

Societățile pe acțiuni, în primul rând, conferă întreprinderilor capitaliste *o formă socială*: capitalul ia aici forma *capitalului indivizilor asociați*, spre deosebire de capitalul privat (individual). Aceasta este esența „suprimării capitalului ca proprietate privată chiar în cadrul modului de producție capitalist”⁶.

În al doilea rând, în societățile pe acțiuni, *plata pentru management este complet separată de venitul antreprenorial*, deoarece și aici funcțiile de supraveghere și conducere sunt separate de proprietatea asupra capitalului, „prin urmare și munca este complet separată de proprietatea asupra mijloacelor de producție și asupra supramuncii”⁷. Supraveghetorii (managerii) angajați, deși nu sunt proprietari, îndeplinesc aici funcțiile de gestionare atât a muncii, cât și a capitalului, devenind astfel capitaliști funcționari. Acesta este rezultatul celei mai înalte dezvoltări a modului de producție capitalist, *punctul necesar de tranziție* la (1) transformarea capitalului în proprietatea asociată a producătorilor înșiși și (2) transformarea tuturor funcțiilor care decurg din această proprietate în funcțiile producătorilor asociați.

Societățile pe acțiuni reprezintă distrugerea capitalismului în interiorul capitalismului, dar o distrugere negativă, deoarece „această expropriere se manifestă într-o formă antagonistă, în forma însușirii proprietății sociale de către un mic număr de indivizi, cărora creditul le imprimă tot mai mult caracterul de cavaleri ai norocului. Deoarece proprietatea există aici sub forma de acțiuni, mișcarea și transmiterea ei ajunge să fie pur și simplu un rezultat al jocului de bursă, în care peștii cei mici sunt înghițiți de rechini și oile de lupii bursei. În sistemul societăților pe acțiuni există deja o opoziție a vechii forme, în care mijloacele de producție sociale apar ca proprietate individuală; dar însăși transformarea în forma de acțiuni rămâne încă încătușată de limitele capitaliste. De aceea, în loc de a înlătura opoziția dintre caracterul avuției ca avuție socială și ca avuție, ea nu face decât să-i dea o nouă înfățișare”⁸.

⁶ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 25, p. 443.

⁷ Ibid., p. 444.

⁸ Ibid., p. 447.

Prima breșă în vechea formă (adică în capitalism) sunt *fabricile cooperative ale muncitorilor*. Ei au eliminat antagonismul dintre muncă și capital, *deși în așa formă încât muncitorii, ca asociație, sunt propriul lor capitalist*, adică dețin colectiv mijloacele de producție, le folosesc pentru a-și exploata propria muncă. Munca de supraveghere își pierde în acest caz caracterul antagonist, deoarece supraveghetorii nu sunt reprezentanți ai capitalului în raport cu muncitorii, ci sunt plătiți de înșiși muncitori (muncitorii din acest caz sunt capitaliști). Dacă am spus mai devreme că un nou mod de producție, comunist (proprietatea comunistă) nu apare în limitele capitalismului, atunci fabricile cooperative de muncitori ne arată cum, într-un anumit stadiu al dezvoltării forțelor producție, „dintr-un anumit mod de producție se dezvoltă și se formează în chip firesc un nou mod de producție”⁹. Aceste cuvinte nu înseamnă în niciun fel că fabricile cooperative ale muncitorilor sunt proprietate comunistă (un mod de producție). Ele nu sunt altceva decât un punct de tranziție, adică un punct de dezvoltare a unui nou mod de producție ce îl va înlocui pe cel vechi. De asemenea, aceasta nu înseamnă că această tranziție, această dezvoltare poate avea loc în cadrul unor fabrici cooperative individuale (sau, așa cum le-a numit Marx, fabrici pitice), sub capitalism. „Limitat însă la formele minuscule, singurele pe care sunt în stare să le creeze prin eforturile lor individuale robii muncii salariate, nu va putea transforma niciodată societatea capitalistă”¹⁰. Pentru a începe *dezvoltarea societății de la capitalism la comunism* (adică perioada de tranziție de la primul la cel din urmă), proletariatul trebuie la început să extindă sistemul cooperativ la *scară națională*, iar acest lucru *necesită cucerirea puterii de către proletariat și centralizarea întregii proprietăți asupra mijloacelor de producție în mâinile sale* (adică implementarea revoluției socialiste). Apoi întreaga societate se va transforma într-o *singură fabrică cooperativă a muncitorilor înșiși, unde muncitorii, ca asociație organizată în stat, sunt propriul lor capitalist*.

Principală contradicție a capitalismului, adică forțele de producție sociale care au depășit proprietatea privată, arată că *capitalismul nu le mai poate controla*. În același timp, aceste forțe se străduiesc să distrugă această contradicție, care obligă burghezia să le trateze într-un mod care să corespundă caracterului lor comunist din ce în ce mai des, pe cât de mult posibil în cadrul capitalismului. Acest lucru se manifestă într-o formă de socializare a maselor mari de mijloace de producție, care se găsește în diferite tipuri de societăți pe acțiuni. Mai mult decât atât: unele mijloace de producție exclud deja orice altă formă de proprietate capitalistă în afară de proprietatea pe

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid., vol. 16, pp. 207–208.

acțiuni. Într-o anumită etapă a dezvoltării capitalismului, forma pe acțiuni devine, de asemenea, insuficientă, și acum *statul burghez este forțat să preia controlul mijloacelor de producție în propriile mâini* (acestea sunt, în primul rând, marile mijloace de comunicare: căile ferate, telecomunicațiile etc.). Atât societățile pe acțiuni, cât și proprietatea statului burghez arată că *burghezia este incapabilă să mai gestioneze forțele de producție*: în societățile pe acțiuni, precum și în întreprinderile burgheze de stat, *funcțiile de supraveghere și management ale capitalistului sunt îndeplinite de către capitaliști angajați*. Capitaliștii sunt doar paraziți.

Să ne întoarcem, totuși, la etapele dezvoltării capitalismului. Libera concurență a capitaliștilor este caracteristica de bază a capitalismului în particular și a producției de mărfuri în general. Cu toate acestea, dezvoltarea capitalismului aduce această proprietate de bază la opusul său, la monopol, la *o nouă etapă imperialistă (monopolistă) a capitalismului*, ale cărei trăsături esențiale au fost dezvăluite de V.I. Lenin. Libera concurență capitalistă creează producție pe scară largă și înlocuiește producția pe scară mică, aducând concentrarea capitalului la punctul de apariție a tuturor formelor de monopol. Aceasta din urmă nu elimină concurența, ci este dezvoltarea sa naturală, ducând la o nouă etapă specială a capitalismului, în care trăsăturile etapei de tranziție de la capitalism la un nou mod de producție sunt revelate peste tot.

„Fără a uita semnificația convențională și relativă a tuturor definițiilor în general, care nu pot îmbrățișa niciodată legăturile multilaterale ale unui fenomen în dezvoltarea sa deplină, trebuie să dăm imperialismului o definiție care să cuprindă următoarele cinci trăsături esențiale: 1) concentrarea producției și a capitalului, concentrare care a atins o treaptă de dezvoltare atât de înaltă, încât a creat monopolurile, care au un rol hotărâtor în viața economică; 2) contopirea capitalului bancar cu cel industrial și formarea, pe baza acestui «capital financiar», a unei oligarhii financiare; 3) exportul de capital, spre deosebire de exportul de mărfuri, capătă o însemnătate deosebit de mare; 4) se formează uniuni monopoliste internaționale ale capitaliștilor, care împart între ele lumea și 5) împărțirea teritorială a globului pământesc între cele mai mari puteri capitaliste a luat sfârșit.”¹¹

— V.I. Lenin. *Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului*

O altă trăsătură, cea mai importantă a imperialismului, este că „capi-

¹¹ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 27, pp. 392–393.

taștii obțin profituri înalte de monopol, ei capătă posibilitatea economică de a corupe unele pături de muncitori, iar vremelnice chiar o minoritate des-
tul de însemnată a acestora, atrăgându-i de partea burgheziei din ramura
industrială respectivă sau a burgheziei națiunii respective împotriva tuturor
celorlalte”¹². Aici se află rădăcinile *oportunismului imperialist*: pervertirea
marxismului până în punctul în care acesta devine antimarxist și servește
burgheziei¹³.

Etapă imperialistă a capitalismului conduce inevitabil și la subordonarea
statului burghez față de monopoluri, față de faptul că cei mai mari capitaliști
devin acționari ai statului, proprietarii acestuia, adică capitaliști colectivi.
Formele de fuziune a monopolurilor cu statul sunt foarte diferite, dar esența
lor este aceeași. Transferul întreprinderilor în proprietatea statului, adică
naționalizarea lor, nu schimbă caracterul lor capitalist: aceste întreprinderi
devin proprietatea colectivă a proprietarilor statului, adică a celor mai mari
capitaliști. F. Engels scrie în același fel:

„Dar nici transformarea în societăți pe acțiuni și trusturi, nici
transformarea în proprietate de stat nu înlătură caracterul de
capital al forțelor de producție. La societățile pe acțiuni și trus-
turi, acest lucru este evident. Iar statul modern nu este, la
rândul lui, decât organizația pe care și-o creează societatea bu-
rgheză pentru a menține condițiile exterioare generale ale mo-
dului de producție capitalist împotriva unor încălcări atât din
partea muncitorilor, cât și din partea unor capitaliști. Statul
modern, oricare ar fi forma sa, este prin însăși esența sa o ma-
șină capitalistă, statul capitaliștilor, întruchiparea capitalistului
colectiv. Cu cât preia în proprietatea sa mai multe forțe de pro-
ducție, cu atât mai mult devine el realmente capitalist colectiv,
cu atât exploatează mai mulți cetățeni. Muncitorii rămân mun-
citori salariați, proletari. Relațiile capitaliste nu sunt suprimate,
ci, dimpotrivă, sunt împinse la limita extremă. Dar odată atinsă
această limită extremă, se produce o răsturnare. Proprietatea
de stat asupra forțelor de producție nu constituie o rezolvare a
conflictului; ea conține însă în sine mijlocul formal, posibilitatea

¹² Ibid., p. 430.

¹³ Oportunismul din Rusia modernă a suspendat considerabil dezvoltarea revoluției pro-
letare, deoarece rădăcinile de clasă ale stângismului se află în mișcarea micii burghezii; cele
mai clare exemple ale oportunismului și revizionismului modern sunt M.V. Popov, I. Iar-
ski, R. Fatkullin, V. Sarmatov, P. Ponaiotov, A. Rudoi & Co., precum și o serie de alte
personalități de stânga.

rezolvării lui”.¹⁴

— F. Engels. *Dezvoltarea socialismului
de la utopie la știință*

Naționalizarea mijloacelor de producție de către statul burghez este în sine progresistă și reprezintă un pas înainte pe calea comunismului. Sub imperialism, când statul burghez este subordonat monopolurilor, naționalizarea înseamnă dezvoltarea imperialismului, dobândirea formei *capitalismului monopolist de stat burghez*. Sufixul „burghez” arată caracterul de clasă al statului, deoarece există un alt, opus acestuia, *capitalism monopolist de stat proletar*, descoperit de V.I. Lenin¹⁵.

El a fost cel care a demonstrat că „capitalismul de stat într-o societate în care puterea aparține capitalului și capitalismul de stat într-un stat proletar sunt două noțiuni diferite. Într-un stat capitalist, capitalismul de stat înseamnă că el este recunoscut de stat și controlat de acesta în folosul burgheziei și împotriva proletariatului. Într-un stat proletar, aceasta se face în folosul clasei muncitoare, în scopul de a ține piept burgheziei, care mai este încă puternică, și de a lupta împotriva ei”¹⁶. Dacă statul burghez este înlocuit de unul proletar, dacă proletariatul preia puterea de stat, atunci capitalismul monopolist de stat va servi proletariatului ce va conduce, va însemna un pas și pași pe drumul către perioada de tranziție de la capitalism la comunism

¹⁴ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 228–229.

¹⁵ În același timp, capitalismul de stat proletar nu trebuie confundat cu socialismul proletar, așa cum fac cu sârguință adepții diferitelor secte troțkiste și kautskiste. De fapt, Lenin a explicat clar că capitalismul de stat proletar și socialismul proletar nu sunt același lucru, ci reprezintă două etape ale perioadei de tranziție de la capitalism la comunism:

„Stimulați de valul de entuziasm, noi, cei care am trezit în rândurile poporului entuziasmul, un entuziasm mai întâi general-politic, iar apoi militar, am scontat că vom putea realiza de-a dreptul, biziindu-ne pe el, sarcini economice tot atât de mărețe (ca și cele general-politice, ca și cele militare). Am socotit — sau, poate mai exact ar fi să spunem: am crezut fără a chibzui destul — că prin simple dispoziții ale statului proletar vom putea organiza pe baze comuniste producția de stat și repartiția produselor de către stat într-o țară de mici țărani. Viața ne-a dovedit că am greșit. A fost necesară o serie de trepte intermediare — capitalism de stat, socialism — pentru a pregăti, printr-o muncă de ani de zile, trecerea la comunism. Nu direct biziindu-ne pe entuziasm, ci cu ajutorul entuziasmului generat de marea revoluție, pornind de la interesul personal, de la cointerесarea personală, de la hozrasciot, dați-vă osteneala să construiți mai întâi o punte solidă, care, într-o țară de mici țărani, să ducă prin capitalismul de stat la socialism; altfel nu veți putea ajunge la comunism, altfel, nu veți putea conduce la comunism zeci și zeci de milioane de oameni. Iată ce ne-a arătat viața. Iată ce ne-a arătat mersul obiectiv al dezvoltării revoluției” (V.I. Lenin. *Cu prilejul celei de-a patra aniversări a Revoluției din Octombrie* — V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 44, pp. 152–153).

¹⁶ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 44, p. 47.

(adică pe drumul către socialism). Detaliile privind capitalismul de stat proletar și socialismul proletar vor fi discutate mai târziu. Aici este important să remarcăm următoarele: *este imposibilă trecerea de la monopol fără a da puterea muncitorilor și puterea de stat care este transferată muncitorilor*. Nicio revoltă nu poate aduce socialismul dacă nu este matură economic, și capitalismul monopolist de stat este cel economic, baza materială a socialismului proletar, a tranziției de la capitalism la comunism.

Înainte de a merge mai departe, voi rezuma cele de mai sus. Dezvoltarea proprietății private, care a trecut prin sclavagism și/sau feudalism, a dus la ultima formă a acestei existențe — capitalismul. Proprietatea privată în sine, în mod natural, în acest stadiu, a dat naștere opusului său: proletariatul, care este purtătorul caracterului social al producției, care este înghesuit în profunzimile relațiilor de proprietate privată. Contradicția capitalismului este de așa natură încât proprietatea privată este forțată să-și mențină existența și, în consecință, existența propriului său opus, ce o va face să dispară — clasa proletară. Dar aceasta este doar o parte a antagonismului comun dintre proprietatea privată și proletariat, partea sa pozitivă. Cealaltă parte negativă a acestui antagonism este că proletariatul, ca clasă, este forțat să se ruineze, creând astfel opusul său — proprietatea privată.

„Așadar, în cadrul acestui antagonism, proprietarul privat prezintă partea conservatoare, iar proletarul partea distructivă. De la primul pornește acțiunea îndreptată spre menținerea antagonismului, de la cel de-al doilea acțiunea îndreptată spre desființarea lui.

E drept că, în cadrul mișcării ei economice, proprietatea privată duce la propria ei desființare, dar numai pe calea unei dezvoltări independente de ea, inconștientă, care are loc împotriva voinței ei și care e determinată de însăși natura obiectului, numai prin aceea că generează proletariatul ca proletariat, mizeria conștientă de mizeria ei spirituală și fizică, dezumanizarea conștientă de dezumanizarea ei, și care de aceea tinde să se desființeze pe sine însăși. Proletariatul aduce la îndeplinire sentința pe care proprietatea privată o pronunță împotriva ei însăși generând proletariatul, după cum aduce la îndeplinire sentința pe care munca salariată o pronunță împotriva ei însăși producând bogăția altora și propria ei mizerie. Repurtând victoria, proletariatul nu devine nicicum latura absolută a societății, căci el repurtează victoria numai desființându-se pe sine și desființând și contrariul său. Odată cu victoria proletariatului dispare atât

proletariatul, cât și opusul său, care-l condiționează: proprietatea privată.”¹⁷

— V.I. Lenin. *Conspectul cărții „Sfânta familie” de Marx și Engels*

¹⁷ Ibid., vol. 29, pp. 11–12.

Capitolul 3

Premisele tehnico-materiale ale comunismului

Principala premisă materială și tehnică a comunismului sub capitalism este producția de mașini. Natura cooperativă a muncii a apărut odată cu apariția manufacturilor, în cadrul cărora numai produsul muncii colective a multor muncitori a devenit o marfă. Manufactura a fost o perioadă de tranziție de la producția de mărfuri pe scară mică către industria capitalistă pe scară largă, deoarece manufacturile au contribuit la specializarea uneltelor de muncă (și îmbunătățirea aferentă a acestora) și muncitorilor. Trecerea la industria capitalistă pe scară largă s-a realizat datorită inventării motorului cu abur, îmbunătățirii metodei de topire a metalelor și creării de mașini care produc mașini. Această tranziție a fost o răsturnare (sau revoluție) industrială și a marcat începutul industrializării în țările capitaliste dezvoltate. Cu trecerea la producția de mașini, diviziunea muncii s-a intensificat, a depășit cadrul unei întreprinderi separate și a devenit deja o diviziune a muncii între întreprinderi în sine, și chiar mai mult: între diferite industrii, între diferite țări. Din acestea din urmă mai rezultă că natura cooperativă a muncii (sau socializarea muncii) s-a răspândit pe întreg globul. Cu toate acestea, acest lucru nu a fost făcut peste tot deodată. Dacă revoluția industrială (inclusiv trecerea la ubicuitara răspândire a muncii cooperative) a început la sfârșitul secolului XVIII–începutul secolului XIX în Anglia, atunci acest proces a fost finalizat pe tot globul abia în a doua jumătate a secolului XX.

În anii 1970 a avut loc o revoluție științifică și tehnologică, care a făcut un salt calitativ în dezvoltarea forțelor de producție ale țărilor capitaliste dezvoltate și a avut un impact extraordinar asupra întregii lumi capitaliste. Ca orice revoluție științifică și tehnologică sub capitalism, a consolidat diviziunea globală a muncii și socializarea producției ce îi este asociată. Un salt calitativ în dezvoltarea forțelor de producție s-a manifestat în rapida dezvoltare a tehnologiilor informaționale¹⁸ și în efectul lor revoluționar asupra tehnologiei în general¹⁹.

Aceste tehnologii sunt remarcabile prin faptul că oamenii sunt eliberați de producția directă, munca fizică a sutelor de muncitori este înlocuită cu muncă mintală a unor zeci, care controlează doar programul informatic²⁰. Totuși, asemenea producție amenință în mod inevitabil capitalismul în cele din urmă, cu moartea. Anume, aceasta conduce la o creștere a componentei organice a capitalului și, în consecință, la o scădere în rata profitului²¹. Adică, cele mai

¹⁸ „Tehnologiile informaționale moderne se bazează pe două componente materiale: cipuri de silicon și heterostructuri semiconductoare. Cristalele artificiale, heterostructurile, au fost cele care au determinat apariția și progresul telefoniei celulare și a comunicațiilor prin satelit, a comunicațiilor prin fibră optică și a iluminatului LED. Toată fotonica modernă, electronica rapidă, în mare măsură «energia solară» și economisirea eficientă a energiei se bazează pe utilizarea lor. Spre deosebire de cipuri, în acest domeniu, pionierii și creatorii bazei științifice și ai bazelor tehnologiei au fost în primul rând ruși” (Aristart Kovalev. *Spre o lume fără capital. Un scurt curs de economie politică marxistă*. ITRK, 2017. Notă de subsol la p. 38).

¹⁹ Sistemul de mașini cu trei componente cu participarea unei persoane este înlocuit cu unul cu patru componente, unde persoana este înlocuită de a patra componentă a mașinii în sine — mecanismul de control.

²⁰ „Când folosea unelte manuale, înainte de revoluția industrială din secolul al XVIII-lea, o persoană prevedea în cap toate procesele de creare a produselor, pe baza experienței sale de producție, și întrupea aceste procese. Munca muncitorului era destul de semnificativă. Introducerea tehnologiei mecanice simplifică munca muncitorului, o face mai puțin semnificativă, reduce manipularea uneltelor de muncă la algoritmi simpli. Cu cât tehnologia mecanică se dezvoltă mai mult și se produc schimbări calitative în ea, cu atât este mai puțin semnificativă munca muncitorului. Este vorba despre eliberarea completă a unei persoane de mașină și înlocuirea acesteia cu un *program informatic*. O persoană trebuie doar să configureze programul și să monitorizeze mașina. Cu alte cuvinte, pe măsură ce forțele de producție ale omenirii se dezvoltă, crearea produselor devine o chestiune a mijloacelor de producție în sine. O persoană creează doar informație, care este materializată prin mijloacele de producție în produse. Munca intelectuală a unei persoane capătă un rol decisiv în cele mai noi forțe de producție. În consecință, *știința se transformă într-o componentă activă a forțelor de producție*” (Ș. Mammaev. *Forțele de producție moderne în contextul economiei politice marxiste*, p. 15. Mahacikala, 2020).

²¹ „Mașinile care produc mărfuri în producția automatizată sunt capital constant — un mijloc de muncă care nu creează valoare în niciun fel, ci care doar își transferă valoarea (drept capital constant) în valoarea mărfurilor produse (amintim că valoarea mărfurilor este egală cu suma dintre capitalul constant, capitalul variabil și plusvaloare). Pe de o parte,

noi forțe de producție nu se pot dezvolta în cadrul sistemului economic capitalist. În același timp, reușesc să facă posibilă asigurarea *bunăstării depline și dezvoltarea multilaterală liberă a tuturor membrilor societății, ceea ce este posibil numai dacă forma de proprietate a forțelor de producție este transferată întregii societăți*. Acestea nu se pot dezvolta în cadrul proprietății capitaliste, care stabilește limite pentru această dezvoltare din cauza scopului său principal — asigurarea unui profit maxim. Existența lor nu este concepută pentru acest scop. Mai mult, ponderea *abilităților intelectuale* ale proletarilor în structura de ansamblu a forțelor de producție în legătură cu revoluția științifică și tehnologică a crescut și este în creștere. Creșterea acestor abilități face ca noi nevoi să prindă viață — nu numai că nevoile *cresc*, ci și *ating un întreg nou nivel*.

Pentru a oferi cele mai noi tehnologii, capitaliștii au nevoie de proletari capabili (calificați), motiv pentru care sunt nevoiți să stimuleze munca acestor proletari cu salarii mai mari astfel încât să-și poată satisface nevoile crescute și exaltate, inclusiv obținerea educației necesare, calificărilor necesare.

Creșterea abilităților și nevoilor unei persoane se exprimă în tendința de *dezvoltare multilaterală a angajaților*. Această tendință este întărirea premisei comunismului, unde această tendință devine scopul producției sociale.

În vremurile moderne, există factori care fac producția automatizată viabilă în țările dezvoltate.

În primul rând, automatizarea nu ajunge la mai mult de 30%²² din economie și, datorită părții neautomatizate din producție, care are o pondere relativă mai mare în economie, se păstrează puterea de cumpărare a populației.

În al doilea rând, locurile de muncă automatizate sunt integrate în lanțurile de producție existente, unde majoritatea locurilor de muncă nu sunt automatizate.

În al treilea rând, producția țărilor capitaliste înalt dezvoltate poate fi direcționată în beneficiul capitaliștilor prin transferul unei părți semnificative

întreaga masă de mărfuri este produsă de mașini automate care nu creează valoare nouă. Pe de altă parte, muncitorii cu înaltă calificare nu creează valoare nouă, deoarece nu investesc forță de muncă vie în producție, ci doar controlează mașinile. Toate acestea fac ca producția automatizată, pentru un capitalist care caută profit, să fie neprofitabilă... În același timp, automatizarea deplină a întregii producții mondiale va fi moartea capitalismului, deoarece puterea de cumpărare a populației, care va fi aruncată din procesul de producție, va scădea și astfel muncitorii nu vor avea pur și simplu cu ce să cumpere mărfuri” (Ibid., p. 17).

²² Potrivit studiului Institutului de Cercetare Capgemini realizat la sfârșitul anului 2018, ponderea producției automatizate în economiile țărilor mari este următoarea: SUA — 26%; Franța — 21%; Germania — 17%; Marea Britanie — 16%; India — 15%.

din producția neautomatizată către țările înapoiate²³.

Cele mai noi tehnologii, care nu au abolit perioada de dezvoltare industrială a mașinilor, ci au reînnoit-o, întăresc și mai mult premisele comunismul și moartea inevitabilă a capitalismului...

²³ Exportul de capital este una dintre principalele trăsături ale etapei imperialiste a capitalismului, asociat cu gradul ridicat de concentrare a capitalului atins în această etapă, care îi forțează pe capitaliști să folosească această cale pentru a crește profiturile. Imperialiștii exportă producția în țări cu forță de muncă ieftină, adică în țările în care dezvoltarea capitalismului a început relativ recent. Imperialiștii pun (sau, mai bine zis, au pus de mult) populația locală a acestor țări în astfel de condiții, în care producătorii sunt forțați să devină muncitori (adică să intre în relații de producție capitaliste) și să lucreze pentru salarii mici, asigurând astfel profituri mari de monopol. Dezvoltarea capitalismului în țările dependente și transferul a cea mai mare parte a industriei cu utilizare intensivă de capital acolo a dus la o creștere colosală a proletariatului industrial în acele țări. În prezent, proletariatul industrial al țărilor dependente constituie majoritatea proletariatului industrial global — aproximativ 80%.

Capitolul 4

Revoluția proletară

Societatea comunistă reiese din cea capitalistă printr-o lungă perioadă de transformare revoluționară, o lungă perioadă de tranziție de la capitalism la comunism. Înlocuirea unei formațiuni social-economice (FSE) reacționare cu una progresistă constituie o revoluție socială. Tranziția de la capitalism la comunism constituie *revoluția socială proletară*. De aceea, pentru a înțelege marxismul, trebuie să înțelegem revoluția proletară.

Revoluția proletară este o lungă perioadă de transformare revoluționară a capitalismului în comunism, perioada dictaturii proletariatului, care începe cu preluarea puterii de către proletariat. În timpul revoluției proletare, proletariatul nimicește toate diferențele de clasă, toate relațiile de producție care servesc drept bază pentru aceste diferențe, precum și toate relațiile sociale care rezultă din aceste relații de producție. Proletariatul revoluționează toate ideile care decurg din aceste relații sociale.

Revoluția proletară este un proces natural și istoric; premisele sale stau în contradicția fundamentală a capitalismului — contradicția dintre proletariat (clasa muncitorilor angajați care nu deține niciun mijloc de producție și care produce plusvaloare; purtătorul caracterului social al forțelor de producție) și burghezie (proprietarii privați ai acestor forțe de producție, cei care își însușesc plusvaloarea).

Revoluția proletară este o revoluție internațională, deoarece poate învinge numai prin răspândirea ei în toate țările lumii. Cu toate acestea, caracterul revoluției proletare internaționale în epoca capitalismului premonopolist diferă de caracterul său în epoca imperialismului.

În epoca capitalismului premonopolist, revoluția proletară se dezvoltă *simultan* în toate *țările capitaliste*, unde premisele sale se maturizaseră. Însă,

în epoca imperialismului, revoluția proletară ar putea începe într-o țară separată, „timp în care celelalte vor rămâne pentru un timp burgheze sau pre-burgheze”. Această diferență în caracterul revoluției în cele două etape ale capitalismului este rezultatul validității legii dezvoltării economice și politice inegale a capitalismului în timpul imperialismului, care a fost descoperită de Lenin. Conform acestei legi, revoluția proletară *are loc în momente diferite, în țări capitaliste separate*, și depinde mai mult de slăbiciunea imperialismului local și de puterea clasei muncitoare locale (chiar dacă ea nu constituie majoritatea populației, dar a fost capabilă să transforme toate masele muncitoare non-proletare în rezerva sa), decât depinde de dezvoltarea capitalismului însuși. Unii tovarăși cred că revoluția proletară într-o singură țară contrazice ideea unei revoluții proletare internaționale. Nu este nevoie a se menționa că astfel de oameni, oameni care au o gândire unilaterală (metafizică), nu au nimic în comun cu marxiștii. Revoluția proletară internațională în epoca imperialismului este *combinația revoluțiilor proletare în țări separate*.

Legea dezvoltării economice și politice inegale a capitalismului se bazează pe următoarele premise:

1. Capitalismul s-a dezvoltat într-un sistem mondial de asuprire și sugrumare financiară colonială (sau în zilele noastre, neocolonială) de către o mână de țări capitaliste dezvoltate a populației din restul lumii;
2. Țările imperialiste se află într-un război competitiv pentru a împărți și redistribui părți ale lumii, în care este atrasă întreaga planetă;
3. Creșterea contradicțiilor din cadrul sistemului internațional de asuprire a unor țări și popoare de către altele, precum și inevitabilitatea conflictelor militare, fac frontul internațional al imperialismului ușor vulnerabil pentru revoluție, iar o spargere a acestui front de către țări individuale devine probabilă
4. Această zdruncinare este cel mai probabil să aibă loc în acele țări în care lanțul frontului imperialist este mai slab, mai puțin pregătit, și în care este mai ușor ca revoluția să se extindă;
5. Prin urmare, victoria socialismului într-o singură țară (sau într-un grup de țări), chiar dacă mai puțin dezvoltată, în timp ce capitalismul persistă în alte țări (chiar și mai dezvoltate din punct de vedere capitalist) este destul de posibilă.

Capitolul 5

Socialism proletar sau kautskism?

Pe 24 august 2018, Politsturm au publicat pe site-ul lor un articol al lui Pavel Ponaiotov, cu un conținut interesant și cu acest titlu intrigant: „Socialismul în URSS”²⁴. Autorul și-a stabilit obiectivul „de a afla teoria corectă a sistemului social din URSS”. Acesta este un subiect destul de complex, care necesită cercetări ample, iar orice marxist ar întreprinde o analiză amănunțită a tuturor faptelor disponibile pentru a studia acest subiect, deoarece metoda dialectică a lui Marx în sine, atunci când studiem orice obiect, ne cere „să cuprindem, să studiem toate laturile, toate conexiunile și «mijlocirile» lui. Acest lucru nu ne va reuși niciodată pe deplin, dar cerința multilateralismului ne ferește de greșeli și de anchilozare”²⁵. Domnul Ponaiotov fie nu cunoaște această cerință incontestabilă, fie transmite în mod intenționat prostii rigide unui public destul de mare.

Iar această abordare rezultă din lipsa unui studiu detaliat al producției și al statului din URSS (spuneți-i cum vreți: înlocuirea dialecticii cu metafizica, a materialismului cu idealismul etc.), pe care Ponaiotov o demonstrează în timp ce analizează diferite tipuri de „teorii” care explică structura socială a URSS pentru a „dovedi” „acuratețea” argumentelor sale împrăștiate și amestecate cu fapte reale, luate izolat de întreaga totalitate, despre dezvoltarea societății sovietice. În același timp, Ponaiotov numește subiectul socialismului în URSS

²⁴ P. Ponaiotov. *Socialismul în URSS*.

²⁵ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 42, pp. 302–303.

unul dintre cele mai importante subiecte, „care determină tactica și strategia acțiunilor, dezvăluie experiențele anterioare, oferă posibilitatea de a stabili direcția de dezvoltare a societății etc.” În primul rând, atunci când vorbește despre URSS ca exemplu de socialism, politsturmistul ocolește chestiunea *dictaturii proletariatului*, spunând doar trecător că „muncitorii gestionează deja singuri economia” (și apoi, atunci când descrie socialismul în URSS, dovedește acest lucru prin faptul că muncitorii își trimiteau propunerile administrației!). Și nu spune niciun cuvânt aici despre cel mai important lucru din marxism, despre baza înțelegerii marxiste a socialismului, despre dictatura proletariatului, deși esența acestui fenomen a fost dezvăluită de Marx și Engels, înainte și mai ales după Comuna din Paris, dezvăluită destul de clar, descrisă de multe ori — de atâtea ori, încât niciun marxist nu-și poate imagina socialismul fără dictatura proletariatului. Acest lucru a fost dezvăluit și de Lenin, atât înainte, cât și după revolta armată din octombrie din Rusia.

În aceeași „Critica programului de la Gotha”, Marx subliniază:

„Între societatea capitalistă și cea comunistă se află perioada transformării revoluționare a celei dintâi în cea de-a doua. Acestei perioade îi corespunde și o perioadă de tranziție politică, al cărei stat nu poate fi altul decât *dictatura revoluționară a proletariatului*.”²⁶

Dl. Ponaiotov a uitat (sau poate a „uitat” intenționat?) totul despre preluarea puterii de către proletariat și despre sarcinile proletariatului după preluarea puterii. El nu a spus un cuvânt despre cea mai importantă concluzie a lui Marx, conform căreia „clasa muncitoare nu poate să ia pur și simplu în stăpânire mașina de stat așa cum este și s-o pună în funcțiune pentru propriile ei scopuri”. El nu a spus un cuvânt despre faptul că proletariatul ar trebui să distrugă mașina de stat burgheză (aparatul birocratic) și să construiască *socialismul proletar* în locul acesteia (mașina de stat proletară, bazată pe democrația proletară), care va permite *tuturor muncitorilor să conducă unul câte unul, toți muncitorii pe rând*.

Nu există niciun marxist real care să-și poată imagina socialismul fără o dictatură proletară, dar Ponaiotov, după cum vedem, nu este un marxist, ci un kautskist tipic. Toate acestea au fost expuse de Lenin în remarcabila și bine-cunoscuta sa lucrare „Statul și revoluția” (1918). Iată ce scrie Lenin:

„Cucerind puterea politică, muncitorii vor sfărâma vechiul aparat birocratic, îl vor dărâma din temelii, nu vor lăsa dintr-însul

²⁶ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 29–30.

piatră pe piatră, îl vor înlocui cu un aparat nou, alcătuit din aceiași muncitori și funcționari, iar împotriva transformării acestora în birocrați se vor lua imediat măsurile care au fost amănunțit examinate de Marx și Engels: 1) nu numai eligibilitatea, dar și revocabilitatea acestora în orice moment; 2) un salariu care să nu depășească pe acela al unui muncitor; 3) trecerea imediată la sistemul exercitării funcțiilor de control și de supraveghere de către toată lumea, încât toată lumea să devină pentru un timp «birocrată» și astfel să nu poată nimeni deveni «birocrat».”²⁷

Acest nou aparat de care vorbește Lenin, adică statul proletar (sau semi-stat, comunitate, comună, cum îl numea Marx) este socialismul proletar:

„În societatea socialistă, toată lumea va conduce pe rând și se va obișnui repede ca nimeni să nu conducă.”²⁸

Mai sus, în paranteze, am menționat „semi-statul”. Din moment ce în socialism *toți muncitorii* sunt guvernați de unul și de toți (fără nicio birocrație profesională), din moment ce nu folosesc forțe speciale pentru a suprima și a impune (o armată regulată și o poliție), ci o fac ei înșiși, statul socialist nu este un stat în sensul propriu al cuvântului, ci un semi-stat, un stat muribund, dar încă un stat — deoarece însăși funcțiile de suprimare și constrângere sunt păstrate. Toate acestea au fost detaliate atât de Marx, cât și de Lenin, și uitate de kautskism la începutul secolului trecut.

Ponaiotov & Co., ca și troțkiștii, nu sunt conștienți de cealaltă concluzie importantă a lui Lenin. Da, mașina de stat burgheză (aparatul birocrațic) trebuie cu siguranță distrusă și trebuie construit socialismul în locul ei. Se face acest lucru într-o zi sau într-o lună? În articolul meu „Discuție despre sindicate și socialism” și în prelegerile de la cercul marxist din Mahacikala din 14 noiembrie anul trecut, precum și în lucrarea „Ce este puterea sovietică?” acest moment este tratat în detaliu.

Concluzia lui Lenin este că *în timpul construcției socialismului* (statul proletar, semi-statul), dictatura proletariatului *nu este realizată de către toți muncitorii*, ci doar de partea lor avansată, conștientă — *avangarda revoluționară a proletariatului*. Iată ce spune Lenin în lucrarea sa „Despre sindicate” (1920):

„În perioada de trecere la socialism, dictatura proletariatului este inevitabilă, dar această dictatură nu este exercitată de o

²⁷ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 33, p. 109.

²⁸ Ibid., p. 116.

organizație care cuprinde în rândurile ei pe toți muncitorii industriali. De ce? Răspunsul la această întrebare îl găsim în tezele Congresului al II-lea al Internaționalei Comuniste cu privire la rolul partidului politic în general. Aici n-am să mă ocup de această chestiune. Lucrurile se prezintă în așa fel că partidul absoarbe, ca să zicem așa, avangarda proletariatului, și această avangardă înfăptuiește dictatura proletariatului. Și fără a dispune de o temelie cum sunt sindicatele, nu se poate înfăptui dictatura, nu pot fi îndeplinite funcțiile statului. Și totuși ele trebuie îndeplinite prin intermediul a o serie de instituții speciale, care și ele sunt de un anumit tip nou, și anume prin intermediul aparatului sovietic. În ce constă specificul acestei situații în ceea ce privește concluziile practice? În faptul că sindicatele creează o legătură între avangardă și mase, că prin munca lor de fiecare zi ele conving masele, masele acelei clase care este singura în stare să ne ducă de la capitalism la comunism. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, sindicatele constituie un «rezervor» pentru puterea de stat. Iată ce sunt sindicatele în perioada de trecere de la capitalism la comunism. În general, această trecere nu poate fi înfăptuită fără hegemonia acelei clase care este singura educată de capitalism pentru marea producție și este străină de interesele de mic proprietar. Dar dictatura proletariatului nu poate fi înfăptuită prin intermediul unei organizații care cuprinde întregul proletariat. Fiindcă nu numai la noi, în una din cele mai înapoiate țări capitaliste, dar și în toate celelalte țări capitaliste proletariatul mai este încă atât de fărâmițat, atât de înjosit și, pe alocuri, atât de corupt (și anume de imperialism în unele țări), încât o organizație care cuprinde întregul proletariat nu poate exercita în mod nemijlocit dictatura lui. Dictatura poate fi exercitată numai prin intermediul avangărzii, care a absorbit energia revoluționară a clasei.”²⁹

— V.I. Lenin. *Despre sindicate*

Există un întreg abis între statul burghez și statul proletar (socialismul), o întreagă perioadă de tranziție în care proletariatul distruge vechiul aparat administrativ și construiește unul nou. Această perioadă, a cărei durată depinde de numeroși factori interni și externi, nu este necunoscută doar kautskistului Ponaiotov, ci și troțkiștilor, care au memorat conceptul antiștiințific al lui

²⁹ Ibid., vol. 42, pp. 212–213.

Troțki de „stat muncitoresc deformat”. De fapt, este vorba de dictatura proletariatului în perioada de construcție a socialismului, realizată de avangarda revoluționară a proletariatului, care este absorbită de partidul comunist, nu de dictatura completă a proletariatului. Și există destul de mulți oameni ca Ponaiov (kautskiști și troțkiști). Sunt încă și mai mulți cei care echivalează dictatura proletariatului cu rolul conducător al Partidului Comunist. Articolele revistei online sectare „Prorîv” conțin ideea că „în timpul tranziției de la capitalism la comunism, adică sub dictatura clasei muncitoare, din cauza ignoranței de masă moștenită de la capitalism, uneori militantă, clasa muncitoare se află inevitabil și necondiționat sub conducerea partidului comunist”³⁰. Până la instaurarea comunismului, partidul joacă un rol conducător! Iar faptul că rolul conducător al partidului comunist este necesar pentru muncitori doar în timpul construirii unui stat proletar condus de toți muncitorii, este în mod deliberat ignorat de prorîviți, din cauza intereselor lor sectare, centralist-„științifice”. Pentru ei, muncitorii vor fi ignoranți pe parcursul întregii perioade lungi de tranziție. Nu numai pentru ei, ci și pentru marea masă a „troțkiștilor cu Stalin pe stindard”.

Ce factori împiedică distrugerea peste noapte a vechiului aparat de stat (așa cum visează troțkiștii și alți antimarxiști de tip mic-burghez-anarhist) și transferul imediat al întregii puteri către muncitori (pentru a construi un semi-stat proletar)?

Pentru a răspunde la această întrebare, să derulăm puțin înapoi. Primul pas al revoluției proletare, așa cum am menționat deja, este *preluarea puterii de către proletariat*.

Proletariatul folosește puterea sa de stat pentru a smulge treptat tot capitalul burgheziei, pentru a centraliza mijloacele de producție în mâinile statului, adică ale proletariatului organizat ca un *capitalist colectiv, care angajează și exploatează fiecare dintre muncitorii săi* în numele întregii societăți³¹. Dictatura proletariatului este instrumentul pe care proletariatul îl folosește pentru toate activitățile sale comuniste.

Devenind propriul lor capitalist colectiv, în cursul preluării puterii de stat

³⁰ S. Șamov. *De ce eu aleg centralismul științific?*.

³¹ „Toți cetățenii devin acum slujbași salariați ai statului, care este constituit din înșiși muncitorii înarmați. Toți cetățenii devin acum funcționari și muncitori ai unui singur «sindicat» de stat, care cuprinde întregul popor. Totul constă cu exactitate cuantumul muncii, și să fie retribuiți deopotrivă. În acest domeniu, evidența și controlul sunt extrem de simplificate de capitalism și reduse până la neobișnuit de simple, accesibile oricărui om cu știință de carte, operații de supraveghere și de înregistrare, la cunoașterea celor patru operații aritmetice și la eliberarea unor chitanțe corespunzătoare” (V.I. Lenin. *Statul și revoluția* — V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 33, pp. 100–101).

și al centralizării capitalului în mâinile lor, muncitorii încep să organizeze ei înșiși producția și să-și angajeze propriii supraveghetori — adică să facă ceea ce făcea burghezia înainte ca muncitorii să preia puterea.

Proletariatul trebuie să sorteze funcțiile de organizare și gestionare a economiei sale pe care le-a moștenit de la capitalism: să dezvolte acele funcții care sunt necesare pentru construirea socialismului și comunismului și să le elimine pe cele care au asigurat dominația proprietății private, adică a capitalismului. Cu toate acestea, proletariatul în sine nu devine pregătit pentru socialism, pentru construirea unei noi societăți, atunci când preia puterea. În primul rând, *proletariatul poartă toate elementele insuflate în el de către capitalism*, în principal atitudinea burgheză față de viață. El are mult de lucru pentru *a se educa*, pentru a scăpa de tot ceea ce a moștenit de la capitalism. În al doilea rând, muncitorii nu pot începe să-și conducă statul în a doua zi după preluarea puterii, deoarece sunt analfabeți în marxism. În al treilea rând, din cauza lungimii zilei de muncă, muncitorii nu au suficient timp pentru autodezvoltare, studiul marxismului și guvernare. Marxistul sovietic A.B. Razlațki, indiferent de erorile sale în înțelegerea istoriei, determinate de cauze obiective, a subliniat în mod corect că:

„Pentru a-și realiza obiectivul istoric, dezvoltarea unei societăți comuniste fără clase, proletariatul are nevoie nu numai de preluarea puterii, ci și de menținerea propriei dictaturi pe toate căile de dezvoltare. Și pentru aceasta este absolut esențial ca proletariatul să înțeleagă: în primul rând, punctele-cheie ale sistemului social pe care trebuie să le aducă sub controlul clasei sale; în al doilea rând, metoda de realizare a acestui control și, prin urmare, acele legi obiective ale dezvoltării sociale care garantează realizarea acestui control; și, în al treilea rând, proletariatul trebuie să stăpânească, de asemenea, acele legi sociale a căror utilizare i-ar permite, ținând cont de propria sa forță, să-și restabilească controlul în cazul în care acesta ar fi slăbit sau pierdut. Puterea proletariatului organizat apare astfel ca o garanție fiabilă în toate întreprinderile sale; dar numai dacă nu își pierde direcția clară a scopului său, concentrarea sa asupra mișcării spre comunism.”

— A.B. Razlațki. *Al doilea manifest comunist*

Pentru a rezolva aceste probleme, proletariatul trebuie, în primul rând, să naționalizeze toate mijloacele de producție și să introducă schimbul nebănesc

de mărfuri (în locul schimbului bănesc de mărfuri, care poate fi menținut numai dacă există două sau mai multe forme de proprietate, adică împărțirea forțelor de producție între diferite sectoare de producție). În același timp, statul proletar trebuie să crească productivitatea muncii, astfel încât muncitorii să aibă mai mult timp pentru autodezvoltare (în primul rând, studiul marxismului) și pentru gestionarea statului lor³².

„Până când aceste condiții vor fi prezente, proletariatul va trebui să păstreze (temporar) vechiul sistem de management, mașina de stat burgheză (sau aparatul birocratic), dar nicidecum pentru a-l stăpâni (ceea ce proletariatul a priori nu poate face), ci pentru a-l distruge treptat (ceea ce se va întâmpla pe măsură ce proletariatul creează treptat condițiile de mai sus). Tocmai acest lucru determină faptul că în această perioadă nu proletariatul organizat universal este cel care guvernează, ci partea sa avansată, conștientă, alfabetizată marxist — avangarda proletariatului, care este absorbită de partidul comunist. Va trebui să ne gestionăm în vechiul mod pentru o vreme.”³³

— Ș. Mammaev. *Despre revoluția politică a proletariatului*

Aceasta este perioada de construcție a socialismului, care a fost dezvăluită de Lenin — un fel de perioadă de tranziție în cadrul întregii perioade de tranziție.

³² Trebuie remarcat aici că Lenin a acordat o atenție deosebită faptului că avangarda proletariatului trebuie să învețe pe fiecare dintre membrii săi cum să guverneze statul la rândul lor. El a considerat că noua formă de putere are următoarea sarcină: „unirea părții cele mai energice, mai active și mai conștiente a claselor asuprite, a avangărzii lor, care trebuie să educe întreaga populație muncitoare, fără excepție, în vederea participării ei de sine stătătoare la conducerea statului, nu în teorie, ci în practică” (V.I. Lenin. *Congresul al șaptelea extraordinar al PC(b) din Rusia — Opere complete*, vol. 36, p. 78).

³³ Ș. Mammaev. Lecția din cadrul MKM (Cercul Marxist din Mahacikala) din 14 noiembrie 2020.

Capitolul 6

Revoluția socialistă și legițile sale

Perioada de tranziție descrisă mai sus în termeni generali de la statul burghez (capitalism) la statul proletar (socialism), *care începe cu preluarea puterii de către proletariat și se termină cu construirea unui semi-stat proletar, este perioada revoluției socialiste*. Aceasta din urmă este prima etapă a întregii revoluții sociale a proletariatului. Se dezvoltă într-o revoluție comunistă (a doua etapă a revoluției proletare) odată cu construirea unei noi mașini de stat a proletariatului. Revoluția socialistă (adică perioada construcției socialismului) are propriile sale legiți politice și economice (propria dialectică materialistă). Aceste legiți au fost descoperite de Marx, Engels și Lenin. Ele vor fi discutate în această secțiune.

6.1 Legea obiectivă a revoluției socialiste în domeniul economic

Atunci când proletariatul abia preia puterea de stat, economia trece în mâinile sale, unde toate forțele productive ale societății sunt împărțite între diferite sectoare de producție, adică există o multiplicitate în economie: există proprietatea aparținând statului proletar, proprietatea privată burgheză și proprietatea mic-burgheză. Celelalte tipuri de proprietate depind de gradul de dezvoltare al societății în care proletariatul a învins. Oricum, sarcina proletariatului este *de a depăși această multiplicitate, adică diviziunea forțelor de*

*producție între diferite sectoare de producție*³⁴.

Cu cât există mai multe sectoare de producție și mai mulți producători de mărfuri în general, cu atât mai mult se dezvoltă circulația mărfurilor între acestea, adică se dezvoltă schimbul de mărfuri prin intermediul banilor. Aceștia din urmă (ca un tip special de marfă) se află în liberă circulație și nu ies niciodată din sfera de circulație — pentru funcționarea lor, este necesară fragmentarea producătorilor de mărfuri și legătura lor socială universală. Banii sunt, în esență, o expresie universală a muncii materializate socialmente necesare, adică a valorii.

Procesul de depășire a circulației de mărfuri de către proletariat este treptat — reprezintă procesul de naționalizare a întregii proprietăți a mijloacelor de producție de către statul proletar. Inițial, proletariatul îi expropriează pe capitaliști prin: naționalizarea întregii industrii private pe scară largă (fabrici, mine, centrale electrice etc.); naționalizarea transportului privat auto, feroviar, naval și aerian; naționalizarea mijloacelor private de comunicație (televiziune, telecomunicații, inclusiv comunicații mobile, rețele sociale de mari dimensiuni etc.); naționalizarea tuturor băncilor și subordonarea lor unei singure bănci centrale (prin naționalizarea băncilor și crearea unei singure bănci de stat, toate tranzacțiile bancare vor fi simplificate „prin transformarea aparatului bancar într-un aparat de evidență uniformă și de contabilitate generală”); naționalizarea comerțului cu ridicata și cu amănuntul pe scară largă etc.

În același timp, mica burghezie devine cooperativizată. Cooperativa (artelul) este o formă intermediară de proprietate între proprietatea individuală mic-burgheză și proprietatea proletară de stat.

Astfel, *chiar de la început*, statul proletar, expropriindu-i pe capitaliști și cooperativizând mica burghezie, reduce multiplele forme de proprietate la doar două: producția la scară largă într-o formă de stat și producția la scară mică într-o formă de cooperativă. Întrucât există un schimb capitalist (bănesc) de mărfuri între aceste două sectoare de producție, statul proletar dezvoltă capitalismul conform propriilor nevoi. *Dezvoltarea capitalismului fără capitaliști* (deoarece statul proletar este singurul capitalist, colectiv) este în același timp *dezvoltarea proletariatului*, creșterea numerică a acestuia, acumularea capitalului statului proletar, crearea condițiilor pentru ridicarea

³⁴ „Primul pas în revoluția muncitorească este ridicarea proletariatului la rangul de clasă dominantă, este cucerirea democrației. Proletariatul va folosi dominația lui politică pentru a smulge burgheziei, pas cu pas, întreg capitalul, pentru a centraliza toate uneltele de producție în mâinile statului, adică în mâinile proletariatului organizat ca clasă dominantă, și pentru a mări, cât se poate de repede, masa forțelor de producție” (K. Marx, F. Engels. *Manifestul Partidului Comunist* — K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 4, p. 39).

proprietății cooperative la nivelul proprietății statului proletar. Capitalismul (și anume schimbul capitalist de mărfuri) este, prin urmare, utilizat de proletariet pentru a *depăși capitalismul* și a construi socialismul.

Atâta timp cât *toată* proprietatea nu a devenit proprietatea statului proletar, capitalismul persistă, mai precis, *capitalismul monopolist de stat proletar* (care a fost menționat mai devreme) funcționează aici. Cu toate acestea, *nu este chiar capitalism, deși nu este încă nici socialism*. Aceasta este o perioadă intermediară — *pragul socialismului*. În funcție de gradul de naționalizare al proprietății de către proletariet, *construcția socialismului are două etape*: prima — de la preluarea puterii de către proletariet la exproprierea capitaliștilor și a doua — de la exproprierea capitaliștilor la distrugerea schimbului capitalist de mărfuri.

Întrucât muncitorii, organizați în statul lor, sunt propriul lor capitalist colectiv, în măsura în care sunt organizați ca o clasă proletară unitară, ei acționează în același mod ca un capitalist individual în societatea burgheză: proletarietul, la fel ca un șef, ca un proprietar, angajează supraveghetori (managerei) și contabili pentru a-și atinge obiectivele, le stimulează munca. De asemenea, proletarietul motivează fiecare proletar în parte. Cu toate acestea, obiectivul proletarietului ca și un capitalist colectiv atât în construcția socialismului, cât și în timpul socialismului, diferă de obiectivul capitaliștilor din societatea burgheză. Dacă obiectivul producției burgheze este profitul maxim, atunci pentru proletariet, *obiectivul în producție este eficiența maximă a producției sau, mai precis, asigurarea bunăstării depline și a dezvoltării libere și complete a tuturor muncitorilor*.

Stabilirea unei singure proprietăți proletare de stat asupra tuturor mijloacelor de producție este atât o bază economică, cât și una politică pentru trecerea la socialismul proletar, adică este începutul unei lungi perioade de tranziție de la capitalism la comunism. În prezența unui singur sector de producție (proprietatea proletară de stat), *întreaga societate se transformă într-o singură fabrică cooperativă a proletarietului*: din acest motiv, nu există nicio nevoie obiectivă pentru circulația de mărfuri, respectiv, pentru bani. „Într-o societate întemeiată pe principiile colectivismului și pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, producătorii nu fac schimb de produse.”³⁵. Absența schimbului capitalist (bănesc) de mărfuri în cadrul socialismului nu înseamnă, desigur, că nu există deloc schimb de mărfuri. Totuși, vom spune mai multe despre aceasta mai târziu.

Proprietatea de stat proletar funcționează în conformitate cu un plan prestabilit pentru dezvoltarea economiei naționale. Este important să înțelegem

³⁵ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, p. 20.

aici că un plan prestabilit nu este o reprezentare a *naturii economiei*: în conformitate cu un plan prestabilit se poate dezvolta atât un monopol capitalist, cât și un stat capitalist. Măsura este tocmai *clasa conducătoare*. Cu toate acestea, economia, dezvoltată sistematic de către proletariat, are o tendință: creșterea productivității muncii este în *mod constant* mai mare decât creșterea salariilor. Această tendință provine din obiectivul principal al producției proletare. Deoarece, pe lângă producția de stat în timpul construcției socialismului, se păstrează și alte structuri economice și există un schimb capitalist (bănesc) de mărfuri între acestea, atunci legea valorii este aplicabilă și aici. Dar sfera sa de acțiune este treptat limitată și depășită de proletariat. Caracterul planificat al economiei proletare face posibilă distribuirea sistematică a plusvalorii muncitorilor — pentru reproducerea capitalului statului proletar (reproducerea forței de muncă — cu ajutorul fondurilor de consum public și al amortizării mijloacelor de producție) și extinderea acestuia, precum și pentru întreținerea aparatului de stat.

Distrugând treptat antagonismul dintre munca salariată și capital în cursul activităților sale economice, proletariatul distruge, de asemenea, contradicțiile dintre națiuni, conflictele naționale și inegalitatea, creând condiții pentru înflorirea deplină a tuturor națiunilor pe baza prieteniei fraterne (internationale).

6.2 Legea obiectivă a revoluției socialiste în domeniul construcției de stat

Împreună cu măsurile socialiste în economia națională, proletariatul conduce măsuri socialiste în structura statului. Aceste evenimente sunt descrise mai consistent în secțiunea anterioară despre marxism și kautskism. Aici este necesar să adăugăm doar câteva puncte și să rezumăm.

1. În perioada de distrugere a vechiului aparat administrativ și de construire a unui nou, lucrul vital pentru proletariat este *controlul de clasă al proletariatului* asupra aparatului administrativ burghez distrus: altfel, dacă acest control devine dreptul unui grup special (independent politic), și nu al întregii clase, atunci se pierde dictatura proletariatului și, prin urmare, se instaurează dictatura burgheziei. Acesta este grupul care controlează întregul aparat de guvernare, devenind burghezia conducătoare (capitalistul colectiv).

Controlul de clasă proletar este necesar proletariatului în timpul con-

strucției socialismului, când este obligat să îndeplinească o serie de funcții pe baza capitalistă, din cauza faptului că societatea nu este pregătită pentru o altă modalitate de a le implementa.

În primul rând, acest control se realizează prin rolul de conducere al partidului comunist, așa cum am menționat mai sus. Muncitorii cu alfabetizare marxistă, uniți în partidul comunist, își numesc membrii în organele de conducere (soviete) — iar proletariatul îi selectează, îi numește (aprobă) drept reprezentanți autorizați. Aceștia din urmă sunt supraveghetorii angajați de proletariat. Când toți muncitorii devin la fel de alfabetizați în marxism, atunci întreaga clasă a proletariatului însuși va guverna statul, va numi în orice funcție și va înlătura reprezentanții săi — acesta este socialismul³⁶. Dacă vorbim despre criteriile alfabetizării marxiste, criteriile avangărzii revoluționare a proletariatului, atunci criteriul principal este *însăși dezvoltarea societății în conformitate cu toate legitățile revoluției socialiste*.

Interesele proletariatului sunt personificate în liderii săi. Liderii sunt grupuri mai mult sau mai puțin stabile de persoane care: (1) au cea mai mare experiență (cunoștințe) în activitățile teoretice și practice ale partidului comunist; (2) au cea mai mare autoritate în partid pe baza acestei experiențe; (3) au cea mai mare influență asupra celorlalți membri de partid pe baza autorității; (4) de aceea sunt aleși în funcțiile cele mai responsabile din partid și, conform acestui fapt, în guvern.

Deoarece mașina de stat burgheză care este în curs de distrugere (sub conducerea avangărzii proletariatului) persistă în timpul perioadei de tranziție, *sindicatelor* vor apăra drepturile economice ale muncitorilor, adică îi vor proteja de propriul lor stat. În această perioadă, sindicatele ar trebui să exercite controlul asupra muncii și să preia munca de organizare și gestionare a producției. Cu cât mai tare se ajunge la momentul în care toți proletarii vor fi implicați în gestionarea statului, gestionarea sindicală a producției va fi înlocuită prin organe de stat pentru gestionarea economică.

³⁶ „Dezvoltarea mai departe a organizării sovietice a statului trebuie să conste în aceea că fiecare membru al unui soviet, pe lângă faptul că participă la adunările sovietului, va trebui să depună o muncă permanentă în domeniul conducerii statului, apoi în aceea că întreaga populație, fără excepție, urmează să fie atrasă treptat la o colaborare cu organizația sovietică (cu condiția subordonării față de organizațiile oamenilor muncii), cât și la prestarea de serviciu în cadrul administrației de stat” (V.I. Lenin. *Congresul al șaptelea extraordinar al PC(b) din Rusia* — V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 36, p. 79).

Metodele birocratice (ordinele „de sus”, cu alte cuvinte) nu pot oferi implicarea conștientă a participanților la producție pentru aprobarea disciplinei muncii, prin urmare, sindicatele sunt cele care vor aproba această disciplină (până când mașina de stat burgheză va fi distrusă). Sindicatele „vor rămâne încă multă vreme o «școală a comunismului» necesară și o școală pregătitoare în vederea realizării de către proletari a dictaturii lor, o uniune necesară a muncitorilor în vederea trecerii treptate a conducerii întregii economii a țării în mâinile clasei muncitoare (și nu ale diferitelor profesii) și apoi în mâinile tuturor oamenilor muncii”³⁷. Sindicatele în construcția socialismului, deși protejează interesele muncitorilor din diferite profesii din statul lor, sunt fundamental opuse în natură sindicatelor aflate sub puterea burgheză. În primul caz, sindicatele sunt organe ale clasei conducătoare, ele sunt fuzionate cu aparatul de stat. Astfel, le este relevat caracterul dual: „Pe de o parte, sarcina lor principală este de a apăra interesele maselor muncitoare în sensul direct și strict al cuvântului; pe de o altă parte, ca participante la puterea de stat și în calitate de constructori ai economiei naționale în ansamblu, ele nu pot renunța la exercitarea unei presiuni”³⁸.

Rolul muncitorilor avansați (comuniștii) aleși și delegați în soviete și rolul sindicatelor nu se limitează la controlul clasei proletare asupra aparatului de stat. În plus față de asta, proletariatul creează multe alte mecanisme, „unități” pentru acest control (verificări spontane, inspecții etc.). Cu toate acestea, rolul cel mai semnificativ în timpul construcției socialismului este cel al avangăzii proletariatului.

2. Instaurarea dictaturii proletariatului nu înseamnă în niciun caz că lupta de clasă a proletariatului a încetat. Ea își schimbă formele, se desfășoară în condiții complet noi și devine mai ascutită în timpul construirii socialismului și în timpul socialismului — până la distrugerea completă a claselor, la dispariția proletariatului și a statului său.

Proletariatul, care tocmai a preluat puterea, este supus unei rezistențe gigantice din partea burgheziei, lipsită de putere. Ea folosește toate mijloacele disponibile: sabotaje, speculații, teroare, revolte. Acestea din urmă încep să se manifeste mai ales în timpul expropriării capitaliștilor. Burghezia are și ea avangarda sa, partea sa avansată, care

³⁷ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 41, pp. 33–34.

³⁸ Ibid., vol. 44, p. 352.

este introdusă în forța conducătoare a societății în timpul construcției socialismului, în partidul proletariatului. Acesta este modul în care burghezia încearcă să-și protejeze interesele, să se organizeze. În plus, începe cu oportunități legale și lacune în cadrul partidului proletariatului. Atunci când încercările de a-și promova interesele de clasă sunt zădărnice de comuniști, burghezi avansați (contrarevoluționarii burghezi) recurg la un dublu joc: mărturisind verbal loialitatea față de linia partidului, ei fac de fapt contrariul (care este sabotajul). Prin metoda duplicității și deghizării, ei încearcă să-și facă o carieră în partid, să urce înspre cele mai înalte organe ale partidului. Prin intermediul partidului, contrarevoluționarii burghezi încearcă să pună mâna pe posturile care le sunt necesare în aparatul de stat.

Odată cu naționalizarea întregii proprietăți burgheze de către proletariat și cu cooperativizarea micii burghezii (adică odată cu finalizarea primei etape a construcției socialismului), contrarevoluționarii burghezi pierd întreaga bază de clasă — nu mai există capitaliști. Desigur, asta nu înseamnă că nu mai există luptă de clasă sau că aceasta a slăbit. Singura șansă pentru contrarevoluționarii burghezi este mașina de stat burgheză (aparatul birocratic, și anume — burocrăția profesională, armata profesionistă și miliția profesionistă) care nu este încă pe deplin spartă. Pe ea pariază contrarevoluționarii burghezi, care urmăresc *să înfăptuiască o lovitură de stat burgheză (să preia puterea) și să restabilească capitalismul* (reținem aici că însuși capitalismul nu poate fi restaurat; doar burghezia poate face asta, însă pentru aceasta ea trebuie să preia puterea). Prin urmare, odată cu exproprierea capitaliștilor, lupta de clasă escaladează și mai mult — șansele unei contrarevoluții sunt mari până la distrugerea completă a mașinii de stat burgheze. Aici merită să înțelegem statul burghez. Mașina moștenită de proletariat de la vechiul stat *nu poate fi în sine cauza contrarevoluției*. Dar poate servi ca o *pârghie* bună în mâinile contrarevoluționarilor pentru a realiza o lovitură de stat burgheză³⁹. În plus, prezența schimbului de mărfuri capitalist (bănesc) între stat și cooperative, oferă un fel de sprijin material pentru contrarevoluționari — cu un sistem monetar, un fenomen atât de burghez precum corupția este firesc (care este o manifestare a contradicției dintre natura individualistă a burgheziei și natura colectivă a proprietății statului).

³⁹ Un exemplu bun în acest sens este lovitură de stat din martie 1953, pusă în aplicare de opoziția contrarevoluționară din URSS. Vezi articolul „Despre contrarevoluția burgheză în URSS”.

În același timp, deoarece fiecare burghezie națională este o ramură a burgheziei internaționale, contrarevoluționarii primesc sprijin activ din partea capitalului străin, în special după exproprierea capitaliștilor.

Orice slăbire a forței, puterii și influenței avangărzii proletariatului asupra mașinii de stat burgheze distruse duce la victoria contrarevoluției burgheze, la victoria burgheziei în lupta de clasă.

Pentru a rezuma, putem sublinia următoarele. Înainte ca burghezia să fie atinsă de puterea proletară, ea încearcă în principal să se infiltreze în partidul proletar aflat la putere pentru a schimba vectorul de dezvoltare. Odată cu începerea exproprierii capitaliștilor, revoltele sunt inevitabile, mușamalizate de contrarevoluționarii din partid. Odată cu finalizarea exproprierii burgheziei, accentul principal este pus pe realizarea loviturii de stat burgheze. În același timp, sabotajul, acatele teroriste împotriva reprezentanților proletariatului sunt efectuate peste tot. Pentru a lupta împotriva burgheziei, proletariatul folosește epurarea partidului, folosește organele punitive disponibile și alte metode de influență.

3. În timpul construcției socialismului, abilitatea *de a forța* funcționarii să efectueze munca necesară proletariatului este extrem de importantă. Deoarece mașina de stat burgheză persistă, în măsura în care această constrângere este efectuată de funcționari comuniști (muncitori avansați aleși în posturi de răspundere) — ei înșiși lucrează și forțează majoritatea funcționarilor (printre care există și elemente burgheze) să lucreze pentru muncitori și în interesul lor. Dacă controlul muncitorilor de avangardă asupra majorității birocraților slăbește, atunci partea burgheză a acestor birocrați folosește în mod inevitabil acest lucru pentru a uzurpa puterea și a-și realiza interesele private (burgheze).
4. Este vital ca proletariatul să-și stabilească propriul *sistem de educație și creștere a copiilor* în timpul construcției socialismului, prin care muncitorii vor fi învățați științele reale, în primul rând marxismul, și vor primi educație marxistă (inclusiv educație în spiritul internaționalismului și patriotismului proletar). Pentru trecerea la socialism, este necesar ca toți muncitorii să se ridice la nivelul de alfabetizare marxistă a avangărzii lor, astfel *încât toți să devină avangardă și, prin urmare, să înceteze a mai fi ea*, astfel încât toți muncitorii să înceapă să se guverneze pe rând. Prin dezvoltarea producției sale, proletariatul crește productivitatea muncii: pentru ca muncitorii să stăpânească conducerea statului, este necesar să se reducă timpul de muncă, iar acest lucru

nu se poate face fără creșterea productivității muncii. Pregătirea militară universală a muncitorilor face parte, de asemenea, din sistemul de educație și creștere pe care îl construiește proletariatul. Aceasta include, de asemenea, rolul educațional al sindicatelor, menționat mai sus, și rolul tuturor tipurilor de mass-media, instituții culturale etc.

Cu toate acestea, proletariatul primește cea mai importantă, cea mai necesară *educație în cursul luptei de clasă proletare, al suprimării burgheziei și al constrângerii funcționarilor*. Este școala dictaturii proletare, școala socialismului.

Toate legițile de mai sus vor fi sistematizate mai jos. Este important să înțelegem că aceste legi, precum și cele ulterioare care vor fi descrise, nu sunt necondiționate, absolute, ci funcționează în condiții economice specifice.

În partea economică, în timpul perioadei de construcție, *economia țării se transformă treptat într-un mod socialist* sub influența următoarelor legi ale revoluției socialiste:

- naționalizarea treptată de către proletariat a întregii proprietăți asupra forțelor de producție;
- limitarea treptată a schimbului capitalist de mărfuri (circulația mărfurilor);
- gestionarea sistematică a economiei naționale în conformitate cu obiectivul principal al proletariatului.

În partea politică, *sistemul burghez de guvernare (bazat pe aparatul birocratic) este distrus treptat și înlocuit cu un sistem socialist de guvernare (bazat pe democrația proletară)* sub influența următoarelor legi ale revoluției socialiste:

- controlul de clasă al proletariatului asupra statului;
- suprimarea dușmanilor de clasă ai proletariatului;
- forțarea funcționarilor și contabililor să facă munca necesară;
- stabilirea propriului sistem de educație și creștere.

Toate cele șapte legiți de mai sus reprezintă șapte forme particulare de manifestare a aceleiași legi obiective generale a revoluției socialiste, care operează în două domenii: baza și suprastructura. Trebuie deci înțeles că toate sunt interdependente, de neconceput ca separate unele de altele.

Capitolul 7

Cu privire la problema etapelor de dezvoltare a comunismului

Când se referă la socialism, majoritatea oamenilor îl consideră drept prima fază a comunismului. Această afirmație este folosită ca bază pentru diferite concluzii, în general speculative.

Dacă admitem societatea comunistă drept o societate fără clase și, respectiv, socialismul ca prima fază a unei societăți comuniste, atunci rezultă inevitabil că socialismul este prima fază a unei societăți fără clase. Ca atare, societatea comunistă este un anumit mod de producție, care se bazează, mai exact, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. Știm de asemenea de la Marx că perioada de tranziție de la capitalism la comunism are propriul ei stat, și anume dictatura proletariatului. Pe baza acestei logici se deduce următoarea cronologie: capitalismul, apoi perioada de tranziție a dictaturii proletariatului, apoi comunismul (prima fază, socialismul, apoi faza cea mai înaltă).

Cu ajutorul acestei logici concrete, filozofii speculativi (în principal M.V. Popov, cu aprobarea lui Smirnov și a altor critici) concluzionează: „Fiind prima fază a unei societăți comuniste fără clase, adică o societate fără clase în prima sa fază, *socialismul nu poate fi considerat drept o societate de clasă*. De aceea nu putem fi de acord cu afirmația că socialismul este o societate de clasă. Tranziția revoluționară de la societatea de clasă la societatea fără clase *nu are loc pe calea de la comunismul incomplet la comunismul deplin, ci în procesul*

de tranziție de la capitalism la socialism... O societate fără clase în prima sa fază nu poate fi considerată în niciun fel o societate de clasă, pentru că *socialismul este comunismul care se dezvoltă pe propria bază și nu există două moduri diferite de producție, socialismul cu clase și comunismul fără clase. Există doar două faze ale unei societăți comuniste fără clase*⁴⁰. Conform acestei logici neohegeliene, clasele sub socialism sunt ele însele interpretate ca o amprentă a capitalismului asociată cu apariția comunismului din acesta (sau „negarea comunismului în sine”). Și anume, se păstrează clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea proletară. O astfel de schemă nu implică producția de mărfuri sau proprietatea privată asupra producției, nici în prima, nici în cea mai înaltă fază, în schimb, există o singură proprietate socială, deși se exprimă în două forme (de stat și cooperativă). Popov încorporează realitatea sovietică în această schemă, afirmând că, la mijlocul anilor ‘30, prima fază a unei societăți comuniste fără clase a fost construită în URSS. Însă, din moment ce analiza noastră se rezumă doar la teoria socialismului proletar, nu vom aborda această chestiune.

Există o altă interpretare a socialismului și a comunismului prezentată de jumeichiniți (troțkiști din fosta „Aripa Stângă”). Ei recunosc socialismul ca prima fază a societății comuniste: „Totul este extrem de simplu: stângiști precum Iarski, Iulin, Marina Burik, Potapenkov și zeci de alții amestecă conceptele de socialism și comunism, societatea comunistă în prima fază și, respectiv, în cea mai înaltă etapă a dezvoltării sale”⁴¹. În același timp, socialismul este considerat un mod separat de producție: „Socialismul este în primul rând un mod de producție, la fel cum și capitalismul, feudalismul și sclavagismul erau în trecut moduri de producție cu propriile lor relații specifice de producție, cu dezvoltarea forțelor de producție etc.”⁴² În același timp, chiar acest „mod socialist de producție” este diferit de modul comunist de producție: „În modul comunist de producție observăm deja, pe lângă proprietatea socială, acele lucruri pe care stângiștii încearcă să le atribuie socialismului. Cum ar fi — absența formei mărfii, banilor, statului, diviziunii muncii, «inegalității sociale», distribuției inegale etc.”⁴³. În general: „*Socialismul este același vechi capitalism în toate privințele, cu excepția proprietății private, care este înlocuită cu proprietatea socială.* Transformarea proprietății private în folosul poporului este pasul, tranziția care asigură apariția și dezvoltarea

⁴⁰ M.V. Popov. *Rezolvarea sistematică a contradicțiilor în dezvoltarea socialismului ca primă fază a comunismului*, pp. 196–197

⁴¹ V. Lanov. *Ce este socialismul?*

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

comunismului, noul mod comunist de producție, cu toate trăsăturile sale... Socialismul este un *mod de producție*, este sistemul social-economic bazat pe aceasta, care ia naștere și predomină ca urmare a instaurării dictaturii proletariatului, care este *o trecere necesară între modul de producție capitalist și cel comunist*, diferit de primul doar pentru că proprietatea privată este înlocuită cu proprietatea socială în interesul întregului popor”⁴⁴.

Ponaiotov „dezvăluie” de asemenea esența socialismului, în care muncitorii primesc beneficii din tichete în funcție de munca pe care o depun, depășind „diviziunea muncii, diferențele dintre oraș și mediul rural, lipsa produselor necesare abundenței și egalității universale, dezechilibrul în producție, diferențele sociale și culturale etc.” În același timp, nu există exploatare, întrucât „lucrătorii înșiși gestionează deja economia, mijloacele de producție sunt în mâinile societății, toate forțele productive sunt centralizate și gestionate după un plan unitar, iar beneficiile sunt distribuite după muncă. Acest comunism incomplet, încă nedezvoltat complet, cu rămășițele formațiunilor anterioare, este ceea ce numim socialism.”

Sursa tuturor acestor argumente este, în primul rând, lucrarea „Critica programului de la Gotha” a lui Marx și, în al doilea rând, „Statul și revoluția” a lui Lenin.

Iată un fragment despre faze din opera lui Marx:

„Într-o societate întemeiată pe principiile colectivismului și pe proprietatea obștească asupra mijloacelor de producție, producătorii nu fac schimb de produse; de asemenea, munca cheltuită pentru crearea produselor nu mai apare ca valoare a acestor produse, ca o calitate materială a lor, deoarece acum, spre deosebire de societatea capitalistă, munca individuală apare nemijlocit, și nu pe cale indirectă, ca o parte componentă a muncii sociale totale. Expresia «venit provenit din muncă», inacceptabilă și astăzi din cauza echivocului ei, își pierde astfel orice sens.

Avem de-a face aici nu cu o societate comunistă care s-a dezvoltat pe propria-i bază, ci, dimpotrivă, cu una care abia se naște din societatea capitalistă și care, de aceea, mai poartă din toate punctele de vedere — economic, moral, spiritual — pecetea vechii societăți din sânul căreia s-a născut. Prin urmare, fiecare producător primește de la societate — după ce s-au făcut toate reținerile — exact atât cât îi dă el. Ceea ce a dat el societății este cota sa parte de muncă individuală. De pildă, ziua socială

⁴⁴ Ibid.

de muncă reprezintă suma orelor de muncă individuale; timpul de muncă individual al fiecărui producător este acea parte din ziua socială de muncă pe care a efectuat-o el, cota sa parte din ziua socială de muncă. El primește din partea societății o chitanță că a efectuat atâta și atâta muncă (după ce s-a scăzut partea din munca sa pentru fondurile comune), iar pe baza acestei chitanțe el primește din stocul social o cantitate de mijloace de consum pentru care s-a cheltuit o cantitate egală de muncă. Aceeași cantitate de muncă pe care a dat-o societății sub o anumită formă, el o primește înapoi sub altă formă.

După cum se vede, aici domnește același principiu care reglementează schimbul de mărfuri, întrucât acesta este un schimb de valori echivalente. Aici, conținutul și forma s-au schimbat, fiindcă, în împrejurările schimbate, nimeni nu poate da altceva decât munca sa, și pe de altă parte, în proprietatea individuală nu pot trece decât mijloace de consum individuale. În ceea ce privește însă repartitia acestor mijloace de consum între diferiții producători, aici domnește același principiu ca și la schimbul unor echivalente-marfă: o anumită cantitate de muncă sub o formă este schimbată pe o cantitate egală de muncă sub altă formă.

De aceea, dreptul egal continuă să fie aici, în principiu, dreptul burghez, deși principiul și practica nu se mai bat cap în cap, pe când în condițiile schimbului de mărfuri există un schimb de echivalente doar în medie, nu în fiecare caz în parte.

În pofida acestui progres, într-o privință acest drept egal tot mai este supus unei limitări burgheze. Dreptul producătorilor este proporțional cu munca efectuată de ei; egalitatea constă în faptul că se măsoară cu o unitate de măsură egală — munca.

Dar un individ poate fi superior altuia din punct de vedere fizic sau intelectual; el va efectua, deci, în aceeași cantitate de timp mai multă cantitate de muncă sau va putea munci un timp mai îndelungat; iar munca, pentru a putea servi ca unitate de măsură, trebuie determinată după cantitate sau după intensitate, altminteri ea ar înceta să mai fie unitate de măsură. Acest drept egal este un drept inegal pentru o muncă inegală. El nu recunoaște niciun fel de deosebiri de clasă, deoarece fiecare nu e decât muncitor ca și toți ceilalți; el recunoaște însă în mod tacit, ca privilegii firești, dotarea individuală inegală și, deci, capaci-

tatea de muncă inegală. El este, deci, prin conținutul său, un drept al inegalității, ca orice drept. Prin natura sa, dreptul nu poate exista decât prin aplicarea unei unități de măsură egale; dar indivizii inegali (și ei nu ar fi indivizi diferiți dacă nu ar fi inegali) pot fi măsurați cu o unitate de măsură egală numai în măsura în care sunt priviți din același unghi de vedere, considerați sub un singur aspect determinat, ca, de pildă, în cazul de față, când sunt priviți numai ca muncitori, nevăzându-se în ei nimic altceva, făcându-se abstracție de orice altceva. Mai departe: un muncitor este însurat, altul nu; unul are mai mulți copii, altul mai puțini etc. etc. La o muncă egală și, prin urmare, la o participare egală la fondul social de consum, unul primește, de fapt, mai mult decât altul, unul este mai bogat decât altul etc. Pentru a evita toate aceste neajunsuri, dreptul ar trebui să fie nu egal, ci inegal.

Dar aceste neajunsuri sunt inevitabile în prima fază a societății comuniste, în forma în care s-a născut, după îndelungate dureri ale facerii, din societatea capitalistă. Dreptul nu poate fi niciodată superior orânduirii economice și dezvoltării culturale a societății determinate de această orânduire.

În faza superioară a societății comuniste, după ce va dispărea subordonarea înrobitoare a indivizilor față de diviziunea muncii și, o dată cu ea, opoziția dintre munca intelectuală și munca fizică; când munca va înceta să mai fie numai un mijloc de existență și va deveni ea însăși. prima necesitate vitală; când, alături de dezvoltarea multilaterală a indivizilor, vor crește și forțele de producție, iar toate izvoarele avuției colective vor țâșni ca un torent — abia atunci limitele înguste ale dreptului burghez vor putea fi cu totul depășite și societatea va putea înscrie pe stindardele ei: de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi!”⁴⁵

În aceeași lucrare, Marx vorbește despre *perioada transformării revoluționare a capitalismului în comunism*, căreia îi corespunde o perioadă de tranziție politică în care statul nu poate fi altceva decât dictatura revoluționară a proletariatului. De asemenea, s-a subliniat mai sus că această perioadă de tranziție este perioada revoluției proletare. În același timp, am cercetat această peri-

⁴⁵ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 20–22.

oadă de tranziție în ansamblu (cap. 4) și chiar legitățile perioadei de tranziție la această perioadă de tranziție (cap. 6).

Foarte des, cei care nu au citit niciodată (sau, mai precis, nu au studiat niciodată) lucrările lui Marx și Engels pot afirma astfel de prostii încât se presupune că Marx a echivalat socialismul cu comunismul, considerându-le ca un singur sistem social. De fapt, aceasta este o minciună.

Cu mult înainte de a scrie „Critica programului de la Gotha”, Marx a analizat esența socialismului în lucrarea „Luptele de clasă în Franța, 1848–1850”, în opoziție cu diferitele concepții neștiințifice (idealiste) ale socialismului. În această lucrare, el a subliniat că socialismul proletar revoluționar este mișcarea reală a proletariatului în perioada de tranziție de la capitalism la comunism:

„Acest socialism este declararea unei revoluții neîntrerupte, este dictatura de clasă a proletariatului ca treaptă de tranziție necesară pentru lichidarea deosebirilor de clasă în general, pentru desființarea tuturor relațiilor de producție pe care se întemeiază ele, pentru desființarea tuturor relațiilor sociale care corespund acestor relații de producție, pentru revoluționarea tuturor ideilor care decurg din aceste relații sociale.”⁴⁶

Dar aici apare o problemă. Dacă socialismul este o fază a societății comuniste, atunci trebuie să înceapă după perioada de tranziție, după transformarea revoluționară a capitalismului în comunism. Dar Marx, se pare, numește socialismul întocmai perioada de tranziție. De asemenea, este clar că, chiar în această perioadă, proletariatul se ocupă de rămășițele capitalismului, după care se înființează o societate comunistă, unde nu există nici producție de mărfuri, nici clase și nici stat.

1. Dacă presupunem că mai întâi există o *societate capitalistă*, apoi o *perioadă de tranziție* (transformarea capitalismului în comunism) și apoi o *societate comunistă* în care există două faze, se pune întrebarea: de ce spune Marx că prima fază a societății comuniste *tocmai iese* din capitalism și, prin urmare, poartă semnele de naștere ale capitalismului? Această întrebare apare în mod natural.
2. Aceasta înseamnă că societatea comunistă, adică prima fază a acestei societăți, urmează imediat după capitalism și nu există o perioadă de tranziție între societățile capitaliste și comuniste, deoarece aceasta din urmă *tocmai iese* din prima.

⁴⁶ Ibid., vol. 7, p. 93.

3. Cu toate acestea, ar trebui să suprapunem cele două puncte: prima fază a *societății comuniste* este ea însăși perioada de tranziție. Dar, încă o dată, deoarece prima fază este cea a unei societăți comuniste, atunci ar trebui să urmeze numai după perioada de tranziție la ea. Deci, ce e de făcut?

Marx dovedește în „Capitalul” că în perioada de tranziție *o societate comunistă se dezvoltă dintr-o societate capitalistă*. Transformarea revoluționară a capitalismului în comunism, despre care Marx vorbește și în „Critica programului de la Gotha”, este același lucru, corespunde de asemenea perioadei de tranziție. Numai în acest context Marx vorbește despre *faze*! Fiindcă o fază este un moment, o etapă separată *în cursul dezvoltării și schimbării a ceva*. În perioada de tranziție, adică în timpul dezvoltării sale din capitalism, *societatea comunistă* are două faze. După ce a trecut prin ambele faze de dezvoltare (și și-a creat deja *propria bază* pentru comunism, în cea mai înaltă fază), societatea trece la o societate comunistă, o formațiune social-economică deplină, dezvoltată pe propria bază.

Deci, este întocmai perioada de tranziție care are două faze („prima” și „cea mai înaltă” fază a dezvoltării societății comuniste în contextul *dezvoltării sale din capitalism*), prima dintre ele având mai multe rămășițe ale capitalismului, în timp ce cea mai înaltă are mai multe semne de comunism. Prin urmare, este imposibil să identificăm orice relații de producție socialiste individuale, unice și, în general, un mod de producție socialist. Relativ vorbind: avem punctul *A* (capitalism), punctul *B* (comunism) și distanța *C* (socialism, perioada de tranziție) între ele. Să spunem că *C* are o sută de metri lungime, iar până la cincizeci de metri, *C* prezintă mai multe semne ale lui *A*, iar după cincizeci de metri, predomină semnele lui *B*; din această cauză, este imposibil să distingem vreo corespondență de legi comune, deoarece la început tind să fie capitaliste, dar apoi devin comuniste.

Să facem o altă analogie: dacă vă deplasați de la punctul *A* la punctul *B*, atunci, în drum spre punctul de mijloc dintre cele două, când sunteți întrebat „Unde ești?”, veți răspunde că sunteți mai aproape de *A* (dar nu la *A*), iar după ce ați parcurs mai mult de jumătate din drum, veți răspunde că sunteți mai aproape de *B* (dar nu la *B*), când vi se pune aceeași întrebare.

Diferența dintre perioada inițială a socialismului (prima fază), în care modul de producție are mai multe rămășițe ale capitalismului, și formațiunea social-economică capitalistă în sine este că antagonismul dintre muncă și capital *a fost distrus aici*, dar doar sub forma muncitorilor drept o asociație sau drept un stat, fiind propriul lor capitalist colectiv. Proletariatul, organizat într-un stat, deține mijloacele de producție și le folosește pentru angajarea

și exploatarea fiecărui proletar individual (deoarece acesta din urmă nu înce-tează să mai fie unul). Acest lucru a fost deja spus în secțiunile anterioare și nu are rost să mă repet. Acum trebuie să înțelegem ce spune Lenin în minunata sa lucrare „Statul și revoluția”, o lucrare obligatorie pentru oricare comunist.

Trebuie spus că marxismul, prin eforturile grupului „Emanciparea muncii” (Osvobojdienie Truda), a intrat în Rusia într-o formă foarte distorsionată. Acesta este și motivul pentru care marxistii ruși au identificat socialismul cu comunismul. Lenin, din cauza confuziei în termeni, a trebuit să facă distincția între socialism și comunism:

„Deosebirea științifică dintre socialism și comunism este însă clară. *Ceea ce de obicei este denumit socialism poartă la Marx denumirea de «prima» fază sau fază inferioară a societății comuniste.* În măsura în care mijloacele de producție devin proprietate comună, în aceeași măsură cuvântul «comunism» poate fi folosit și în acest caz, fără a uita însă că acesta nu e comunismul deplin. Marea însemnătate a lămuririlor lui Marx constă în faptul că el aplică și aici în mod consecvent dialectica materialistă, teoria dezvoltării, *văzând în comunism ceva ce se dezvoltă din capitalism.* În locul definițiilor scolastice născocite, «ticluite» și în locul discuțiilor sterpe în jurul unor cuvinte (ce este socialismul și ce este comunismul), Marx face o analiză a ceea ce s-ar putea denumi treptele maturității economice ale comunismului.”⁴⁷

Cu toate acestea, Lenin face o greșeală aici confundând cea mai înaltă fază a societății comuniste din perioada de tranziție cu comunismul însuși, care urmează după perioada de tranziție. De aici imensa confuzie în înțelegerea socialismului și a comunismului pe care o avem acum — fiecare interpretează așa-numitele faze ale societății comuniste în felul și pe gustul său, fără a înțelege esența științifică a acestor faze, fără a înțelege că Marx descrie exact perioada de tranziție de la capitalism la comunism, în care cea din urmă se dezvoltă din prima.

⁴⁷ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 33, p. 98.

Capitolul 8

Caracterul proprietății sub socialism

În sfârșit, ajungem la subiectul principal, socialismul în sine. Am menționat deja principalele condiții pentru tranziția la socialismul proletar: aparatul proletar de stat și proprietatea statului proletar asupra mijloacelor de producție. S-a mai spus că trecerea la socialism necesită distrugerea schimbului capitalist, care se bazează pe împărțirea forțelor de producție între diferite sectoare de producție.

În primul rând, trebuie să detaliem *caracterul proprietății*. Este clar că proprietatea proletară unificată de stat este singura formă de proprietate în cadrul socialismului, adică este proprietatea comună a tuturor muncitorilor luați ca un întreg. Cu toate acestea, lucrul esențial de înțeles aici este că *proprietatea de stat nu este identică proprietății sociale*. Proprietatea de stat rămâne în măsura în care rămâne clasa care deține acest stat, iar o clasă nu poate fi întreaga societate. În cazul în care toți membrii societății devin reprezentanți ai aceleiași clase, va avea loc o autonegare a acestei clase, adică trecerea la societatea fără clase. O clasă este o parte a societății. Prin urmare, *proprietatea de stat va fi întotdeauna proprietatea privată colectivă (comună) a clasei domnitoare. În socialism, proletariatul îi educă pe toți membrii societății care sunt capabili să muncească în proletari (în proprietari ai statului și ai proprietății) — acesta este începutul procesului de socializare a proprietății, adică transformarea proprietății asupra mijloacelor de producție din proprietate privată (adică cea de stat) în proprietate socială. În esență, acesta este modul în care societatea comunistă se dezvoltă din societatea capitalistă: pe măsură ce toți membrii societății sunt educați în reprezentanți ai aceleiași*

clase, adică în proletari; o societate cu stat se dezvoltă într-o societate fără stat pe măsură ce toți membrii societății sunt educați în proprietari ai statului, în proletari; pe măsură ce toți membrii societății sunt educați în proprietari ai tuturor mijloacelor de producție, în proletari, o societate a proprietății private se dezvoltă într-o societate a proprietății sociale. Toate transformările menționate mai sus sunt în esență *aceeași transformare*, și anume transformarea revoluționară a capitalismului în comunism.

S-a spus deja că, odată cu proprietatea comună asupra mijloacelor de producție, producătorii (muncitorii) nu fac schimb de produse ale muncii lor între ei. Nu există nicio bază pentru schimbul capitalist (bănesc) de mărfuri. Totuși, acest lucru nu înseamnă că nu există deloc schimb de mărfuri. Să repetăm: fiecare proletar individual rămâne proletar, având în vedere faptul că *nu deține mijloacele de producție (acestea aparțin tuturor proletarilor împreună și niciunui dintre proletari luați individual), astfel încât el își vinde forța de muncă drept marfă capitalistului său* (care este reprezentat de toți proletarii împreună, de statul proletar) și *produce plusvaloare* pentru acest capitalist⁴⁸. Așadar, această formă de schimb de mărfuri rămâne, iar un muncitor își vinde forța de muncă drept marfă statului său și primește în schimb un certificat (în care se înscriu orele lucrate de muncitor) pentru a cumpăra produse din stocurile sociale (acesta este schimbul de mărfuri nebănesc, socialist). Fără existența unei relații capitalist-muncitor (când cumpărătorul de muncă este de o parte, iar vânzătorul de cealaltă), această formă de schimb de mărfuri este imposibilă. Ea este posibilă numai în anumite condiții, indicate anterior — proprietatea proletară unificată de stat. Acesta este motivul pentru care Marx scrie:

„Fiecare producător primește de la societate — după ce s-au făcut toate reținerile — exact atât cât îi dă el. Ceea ce a dat el societății este cota sa parte de muncă individuală. De pildă, ziua socială de muncă reprezintă suma orelor de muncă individuale; timpul de muncă individual al fiecărui producător este acea parte din ziua socială de muncă pe care a efectuat-o el, cota sa parte din ziua socială de muncă. El primește din partea

⁴⁸ Dacă orice proletar individual ar avea mijloacele de producție în proprietatea sa individuală, atunci el ar înceta să mai fie proletar și ar deveni în schimb un mic sau mare burghez (în funcție de condițiile producției). De aceea, proletarii rămân proletari și împreună formează clasa proletarilor, adică proletariatul (de unde vine „dictatura proletariatului”). Cu toate acestea, întrucât întreaga clasă de proletari, adică proletariatul, organizată în stat (!), se raportează la mijloacele de producție ca proprietar al acestora, angajează fiecare proletar în numele întregii societăți și își însușește plusvaloarea produsă de fiecare proletar, este un capitalist colectiv.

societății o chitanță că a efectuat atâta și atâta muncă (după ce s-a scăzut partea din munca sa pentru fondurile comune), iar pe baza acestei chitanțe el primește din stocul social o cantitate de mijloace de consum pentru care s-a cheltuit o cantitate egală de muncă. *Aceeași cantitate de muncă pe care a dat-o societății sub o anumită formă, el o primește înapoi sub altă formă.*

După cum se vede, aici domnește *același principiu care reglementează schimbul de mărfuri, întrucât acesta este un schimb de valori echivalente*. Aici, conținutul și forma s-au schimbat, fiindcă, în împrejurările schimbate, *nimeni nu poate da altceva decât munca sa*, și pe de altă parte, *în proprietatea individuală nu pot trece mijloace de consum individuale*. În ceea ce privește însă repartitia acestor mijloace de consum între diferenții producători, aici domnește același principiu ca și la schimbul unor echivalente-marfă: o anumită cantitate de muncă sub o formă este schimbată pe o cantitate egală de muncă sub altă formă.

De aceea, dreptul egal continuă să fie aici, în principiu, *dreptul burghez*, deși principiul și practica nu se mai bat cap în cap, pe când în condițiile schimbului de mărfuri există un schimb de echivalente doar în medie, nu în fiecare caz în parte...

... *Dreptul nu poate fi niciodată superior orânduirii economice și dezvoltării culturale a societății determinate de această orânduire.*"⁴⁹

Relația capitalist–muncitor este o relație de producție capitalistă, dar în cazul nostru, în prima fază de dezvoltare a societății comuniste, ea este dusă la extrem, deoarece muncitorii înșiși sunt aici capitaliștii, iar *în mâinile lor colective se află condițiile materiale de producție*, sub forma proprietății asupra capitalului și a pământului. Cu toate acestea, însași relația de producție determină aici *metoda burgheză de distribuție, adică dreptul burghez*. „Socialismul vulgar a preluat de la economiștii burghezi (iar o parte a democrației a preluat de la socialismul vulgar) maniera de a privi și de a trata repartitia ca pe ceva independent de modul de producție și de a prezenta, prin urmare, astfel lucrurile, ca și cum socialismul ar gravita mai cu seamă în jurul problemelor repartitiei”⁵⁰. Chiar și astăzi, socialismul vulgar interpretează

⁴⁹ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 21–22.

⁵⁰ Ibid., pp. 22–23.

prima fază a societății comuniste ca o perioadă în care modul de producție este comunist (proprietate socială), iar modul de distribuție este burghez⁵¹!

În opinia lor, în acest lucru constă natura tranzitorie a socialismului, în care există semne ale comunismului, proprietatea comunistă, și există rămășițe ale capitalismului, dreptul burghez.

Pentru schimbul de mărfuri, aici se folosesc chitanțe de muncă, care nu sunt bani. Banii sunt *o marfă* și sunt în *liberă circulație*. Spre deosebire de bani, bonurile de muncă *nu sunt o marfă și sunt atribuite anumitor muncitori* (nu pot fi cumpărate sau vândute)⁵². Singurul loc în care, pentru statul

⁵¹ De exemplu, Anton Pannekoek (repetând eroarea multora) scrie: „Proprietatea comună este dreptul de dispoziție al muncitorilor înșiși; clasa muncitoare însăși — luată în sensul cel mai larg al tuturor celor care participă la munca realmente productivă, inclusiv angajații, fermierii, oamenii de știință — este stăpâna directă a aparatului de producție, gestionând, dirijând și reglementând procesul de producție care este, într-adevăr, munca lor comună” (Anton Pannekoek. *Public Ownership and Common Ownership*. Western Socialist, noiembrie 1947). Acest lucru este absolut incorect. În timp ce clasele persistă, proprietatea are un caracter de clasă (adică nu are caracter social, ci privat, deoarece orice clasă este doar o parte a societății, nu întreaga societate). Când există proprietate socială (comună) nu poate exista o clasă muncitoare, deoarece proprietatea socială este proprietatea tuturor membrilor societății, iar toți nu pot face parte dintr-o clasă (atunci nu ar fi o clasă, ci o societate de producători liberi, fără clase). În cadrul socialismului proletar, singura formă de proprietate este proprietatea statului proletar unit asupra mijloacelor de producție. Perversul Anton Pannekoek consideră proprietatea de stat fără clase, nu ia în considerare care clasă este clasa domnitoare, care clasă este proprietara statului și, prin urmare, este proprietara proprietății de stat. În socialism, întregul proletariat este proprietarul statului. Ceea ce este diferit este că statul burghez se bazează pe sistemul său de guvernare burghezo-birocratic, în timp ce statul proletar se bazează pe opusul acestuia, pe sistemul de guvernare proletar-democratic (care, apropo, era în curs de construire în URSS-ul lui Lenin și Stalin). Numai atunci când proletariatul îi va educa pe toți membrii societății pentru a-i transforma în proletari (adică în proprietari ai statului și ai proprietății), societatea se va ridica deasupra statului, iar statul va începe să dispară. Acesta este modul în care va avea loc trecerea de la proprietatea proletară de stat la proprietatea socială (comună) asupra mijloacelor de producție (adică trecerea de la socialismul proletar la comunism). Engels a scris, de asemenea, despre acest lucru: „Primul act prin care statul se manifestă realmente ca reprezentant al întregii societăți — luarea în stăpânire a mijloacelor de producție în numele societății — este, în același timp, și ultimul său act independent ca stat. Intervenția unei puteri de stat în relațiile sociale devine, rând pe rând, de prisos în toate domeniile și încetează apoi de la sine. În locul guvernării asupra persoanelor apar administrarea lucrurilor și conducerea proceselor de producție. Statul nu este «desființat», el dispare treptat” (F. Engels. *Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință* — K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 230–231). Și, apropo, proprietatea socială nu este posibilă în niciun fel în limitele unei singure țări, spre deosebire de proprietatea statului proletar. Dintr-un comentariu la *această postare*.

⁵² „Producătorii vor putea primi, de pildă, bonuri, în schimbul cărora vor retrage din stocurile de mijloace de consum ale societății o cantitate de produse corespunzătoare timpului de muncă prestat de ei. Aceste bonuri nu sunt bani. Ele nu circulă” (K. Marx. *Capitalul*,

proletar, este posibilă utilizarea banilor este comerțul exterior cu țările capitaliste, pentru care va trebui să transforme bonurile de muncă (orele de muncă prestate de muncitori) în valută. Odată cu dezvoltarea societății de la capitalism la comunism, schimbul nebănesc de mărfuri este, de asemenea, depășit, deoarece muncitorii învață să producă toate valorile de întreținere de care au nevoie, cu surplus.

O parte din timpul de lucru depus de muncitori (adică timpul suplimentar) este însușit de capitalistul colectiv (statul proletar) pentru:

- a) amortizarea mijloacelor de producție;
- b) lărgirea producției;
- c) asigurarea muncitorilor împotriva accidentelor, dezastrelor naturale etc;
- d) întreținerea statului proletar (inclusiv plata funcționarilor angajați de muncitori, nevoile militare etc., ale căror costuri vor scădea pe măsură ce societatea evoluează de la capitalism la comunism);
- e) fondurile de consum public (medicamente gratuite, asistență medicală, odihnă, ale căror costuri vor crește pe măsură ce societatea se dezvoltă de la capitalism la comunism);
- f) asigurarea membrilor cu handicap ai societății.

Așadar, caracterul relațiilor de producție *nu corespunde încă* nivelului de dezvoltare a forțelor de producție.

vol. 2 — K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 24, p. 373).

„Întrebarea de ce banii nu reprezintă nemijlocit timpul de muncă, astfel ca, de pildă, o bancnotă să reprezinte x ore de muncă, se reduce pur și simplu la întrebarea de ce în cadrul producției de mărfuri produsele muncii trebuie să ia forma mărfurilor, căci forma-marfă presupune dedublarea lor în marfă și marfă-bani, sau la întrebarea de ce munca particulară nu poate fi considerată muncă nemijlocit socială, adică contrariul ei. Am discutat în altă parte pe larg utopismul plat al «banilor-muncă» pe baza producției de mărfuri (vezi K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 13, p. 73 — Nota CȘ). Aici voi releva doar că, de pildă, «banii-muncă» ai lui Owen sunt tot atât de puțin «bani» cum sunt bilete de teatru. Owen presupune munca nemijlocit socializată, adică o formă de producție diametral opusă producției de mărfuri. Certificatul de muncă nu face decât să constate partea individuală a fiecărui producător în munca comună și pretenția sa individuală la cota care îi revine din partea produsului comun destinat consumului. Dar Owen nici nu s-a gândit ca, pe de o parte, să presupună producția de mărfuri și, pe de altă parte, să caute să ocolească condițiile ei necesare cu ajutorul unor trucuri bănești” (K. Marx. *Capitalul*, vol. 1 — K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 23, nota de subsol de la p. 109).

Capitolul 9

Concluzie

Toate legile dezvoltării naturii în general și ale societății în particular, inclusiv ale socialismului, au un caracter obiectiv și sunt independente de voința oamenilor. Legile dezvoltării sociale de la capitalism la comunism nu sunt create, nu sunt formate și nu se schimbă în funcție de voința oamenilor, ci, dimpotrivă, tocmai această voință, conștiința oamenilor, este creată și schimbată de acțiunea acestor legi. Mai exact, *oamenii își făuresc propria istorie, își schimbă condițiile economice* (și legile care operează în acestea) și, *prin urmare*, își schimbă voința, conștiința și intențiile. Pe lângă aceasta, oamenii pot studia legile naturii și legile societății, pot ține cont de ele și le pot folosi pentru binele lor.

Economia în socialism este dezvoltată de către muncitori conform unui plan premeditat, în conformitate cu obiectivul său principal, care rămâne același ca în timpul construcției socialismului.

Planificarea socialistă a economiei naționale este împărțită în planificare indicativă, adică planificare strategică, și planificare detaliată. Cea dintâi înseamnă planificarea pe termen lung și mediu la nivel agregat (și anume, stabilirea de către muncitori a vectorului de dezvoltare economică și a obiectivelor comune, cu alte cuvinte, planuri cincinale). Cea din urmă înseamnă planificarea pe termen scurt (fie că este vorba de o lună, o săptămână sau chiar o zi, totul depinde de dinamica dezvoltării producției și consumului de bunuri ale anumitor industrii) la nivel local, luând în considerare specificul economiei regiunii ca parte a țării. În cele din urmă, în socialism, toate calculele vor fi efectuate de muncitori în unități acceptate de timp de muncă specific, care iau în considerare atât munca directă, cât și cea indirectă (uneltele de muncă și obiectele muncii).

Toată producția de bunuri de consum va fi planificată pe baza normelor de consum. Schematic, acest lucru poate fi descris după cum urmează:

1. Calcularea ratei medii de consum pe baza indicatorilor introduși (aceștia includ: apartenența etnică și regională, sexul, vârsta, tipul de activitate în funcție de industrie, prezența caracteristicilor fizice, inclusiv a handicapului).
2. Calcularea ratelor individuale de consum.

Al doilea punct este deosebit de important în cazul unor abateri de la tendința de consum asociate cu diverse motive, dacă, de exemplu, un om care face parte dintr-un anumit grup intră în concediu medical, își schimbă locul de muncă etc. Pe baza acestor abateri, se vor lua măsuri pentru a satisface nevoile persoanelor din anumite grupuri în anumite situații neprevăzute.

Planificarea producției de mijloace de producție va avea loc ținând cont de planificarea descrisă în paragraful anterior și ținând cont de planul indicativ de dezvoltare a forțelor de producție, iar impactul schimbărilor dintr-un sector asupra altora se va modifica în tabelele balanței intersectoriale, concepute întocmai pentru acest lucru. Pentru a evita deficitul, ar trebui să adresăm problema realizării mărfurilor de către consumatori (mai amănunțit despre asta în continuare). Atât limitările tehnice, cât și limitările informaționale (este imposibil să se prevadă pe deplin evoluția necesară pentru orice interval de timp) pot provoca dezechilibre în producție și consum la nivel local⁵³.

Reieșind din asta, însumând toate gradele de realizare și împărțindu-le în pozitive și negative în conformitate cu anumite grupuri clasificate de mărfuri, va fi posibil să se determine producția optimă de bunuri, în care gradele de realizare (atât excesul, cât și deficitul) se vor apropia de zero. Prin planificarea economică, învățând din greșelile noastre și reparându-le cu atenție, vom putea minimiza toate deficiențele ce vor scădea în timp, dar nu le vom evita complet.

⁵³ De exemplu, într-un oraș există o cantitate prea mare de marfă *A* și un deficit de marfă *B*, în timp ce într-un oraș învecinat situația este inversă. Din acest motiv sunt necesare o logistică planificată și calcule ale gradului de realizare a mărfurilor. Ce înseamnă cele din urmă? Înseamnă ce procentaj din mărfuri a fost consumat. În caz de exces, gradul de realizare va fi pozitiv (din 100 de mărfuri, 90 au fost utilizate, deci gradul de realizare este 90%, iar excesul este $10 = 100 - 90$), iar în caz de deficit este negativ. Dacă ne este destul de clar cazul excesului, cazul deficitului ar trebui examinat mai atent. Să spunem că avem 100 de mărfuri și toate au fost cumpărate, cu toate acestea, câteva persoane în plus, să zicem 20, au venit la punctul de producție și au nevoie, respectiv, de încă 20 de mărfuri (va exista contabilitate pentru mărfurile „datorate”, direct pe loc), atunci gradul de realizare va fi negativ, -20% .

Pe scurt, în planificarea socialistă și, ulterior, în cea comunistă, cantitatea de timp care va fi dedicată producției anumitor obiecte va fi determinată de valoarea de întrebuințare (gradul de utilitate socială) a celor din urmă. Singura diferență este că, în socialism, schimbul de mărfuri este păstrat: cantitatea de muncă concretă pe care proletarul a dat-o societății, o primește înapoi sub o altă formă. Schimbul de mărfuri al forței de muncă pentru obiectul produs se întâmplă aici nu prin valoarea de schimb, ci prin valoarea de întrebuințare, deoarece timpul de muncă necesar pentru producerea produselor este determinat de valoarea lor de întrebuințare. În același timp, odată cu dezvoltarea forțelor de producție în cadrul socialismului, valoarea mijloacelor de producție și a bunurilor de consum individuale scade, iar valoarea forței de muncă crește. Costul mijloacelor de producție și al bunurilor de consum, datorită proceselor automatizate, deplasează din ce în ce mai mult capitalul variabil din structura organică a capitalului, care este, în esență, tendința de a depăși forma de marfă a produselor și, în consecință, a forței de muncă. În acest fel, schimbul nebănesc de mărfuri va fi depășit treptat.

În cel mai înalt stadiu al dezvoltării societății comuniste din societatea capitalistă, proletariatul educă toți membrii societății în proletari și, astfel, pune societatea deasupra statului. „Primul act prin care statul se manifestă realmente ca reprezentant al întregii societăți — luarea în stăpânire a mijloacelor de producție în numele societății — este, în același timp, și ultimul său act independent ca stat. Intervenția unei puteri de stat în relațiile sociale devine, rând pe rând, de prisos în toate domeniile și încetează apoi de la sine. În locul guvernării asupra persoanelor apar administrarea lucrurilor și conducerea proceselor de producție. Statul nu este «desființat», el dispare treptat”⁵⁴. Procesul dispariției statului proletar începe în faza cea mai înaltă de dezvoltare a societății comuniste și se încheie cu construirea formațiunii social-economice comuniste depline. „De aceea suntem în drept să vorbim numai despre dispariția inevitabilă a statului, subliniind caracterul de lungă durată al acestui proces, dependența lui de rapiditatea cu care se va dezvolta faza superioară a comunismului și lăsând deschisă problema termenelor sau a formelor concrete ale dispariției lui, căci date în vederea rezolvării acestor probleme nu există”⁵⁵. Astfel, proletariatul încetează să mai fie un proletariat și toți lucrătorii devin lucrători liberi și egali ai unei societăți fără clase.

Astfel, *în faza superioară a dezvoltării societății de la capitalism la comunism are loc un salt revoluționar, care marchează trecerea de la capitalism la comunism, de la imperiul necesității la imperiul libertății.*

⁵⁴ K. Marx, F. Engels. *Opere*, vol. 19, pp. 230–231.

⁵⁵ V.I. Lenin. *Opere complete*, vol. 33, pp. 95–96.

